

Letnik VII
1/2009

Prispevki
k didaktiki
zgodovine

*Prispevki
k didaktiki zgodovine*

**Vsi prispevki so avtorska dela in niso
lektorirani.**

*Letnik 7, številka 1
2009*

Oddelek za zgodovino

Predgovor

V študijskem letu 2008/09 so imeli študentje 4. letnika zgodovine pedagoške smeri obvezno skupinsko nalogo, katere glavni namen je bil usposabljanje za sodelovalno učenje in timsko odgovornost.

V poročilu je vsaka skupina pripravila naloge za dva izbrana krajša literarna odlomka z zgodovinsko vsebino, in sicer kratke naloge, nalogo s prostim odgovorom, raziskovalno nalogo na avtorja in avtentično nalogo.

Končni rezultat so objavljena poročila z nalogami in rešitvami, ki se lahko uporabljajo v osnovnih in srednjih šolah pri zgodovini in predstavljajo primer dela z literarnimi odlomki z zgodovinsko vsebino.

Urednica: Danijela Trškan

**UPORABA LITERARNIH DEL
Z ZGODOVINSKO VSEBINO
PRI POUKU ZGODOVINE**

OBVEZNA SKUPINSKA NALOGA: **UPORABA LITERARNIH DEL Z ZGODOVINSKO VSEBINO PRI POUKU ZGODOVINE**

ČLANI SKUPINE:

1. Ana Cerar
2. Franja Čok
3. Nina Jelič
4. Rok Omahen
5. Aljoša Tomazin

1. LITERARNO DELO

1. **NASLOV:** Izza kongresa

2. **OSNOVNI PODATKI O AVTORJU:**

Pisatelj, časnikar, politik in odvetnik Ivan Tavčar se je rodil 28. 8. 1851 v Poljanah nad Škofjo Loko. Po končanem šolanju v Poljanah, Ljubljani in Novem mestu se je odpravil na Dunaj, kjer je študiral pravo. Kot odvetnik je delal v Ljubljani. Zelo dejaven je bil tudi v političnem in javnem življenju. Bil je vodja slovenskih liberalcev in v letih 1911 do 1921 tudi ljubljanski župan.

Ideje za pisanje romanov je črpal predvsem iz zgodovinske snovi. Njegova pomembna dela so: Visoška kronika, Cvetje v jeseni, Izza kongresa, Med gorami in Vitae vitae meae.

Slovenska literarna zgodovina uvršča Tavčarjeva dela v romantični realizem, čeprav so v kasnejših delih prepoznavne tudi prvine nove romantike.

Ivan Tavčar je umrl 19. 2. 1923. Njegov spomenik in grob se nahajata v domačem kraju Visoko pri Poljanah.

3. **VIR ZA IZBRANI ODLOMEK (PREPISAN ODLOMEK):**

Tavčar, I. (1999). Izza kongresa. Ljubljana: DZS.

4. **ZGODOVINSKO OZADJE:**

Ko je bil Napoleon premagan, so se septembra leta 1814 na kongresu na Dunaju zbrali zmagovalci pod Metternichovim vodstvom. Državniki niso želeli obnoviti stanja iz leta 1789, vendar pa so si prizadevali za obnovitev vladarskih hiš. Zbrani na kongresu so bili predstavniki duha 18. stoletja:

konservativni in tradicionalni, bali so se načel francoske revolucije, prav tako so prezirali teorije demokratičnih vlad in nasprotovali načelom o narodovi samoodločbi. V času dunajskega kongresa so se začrtale nove meje Evrope in nastala je Sveta aliansa. Sveta aliansa je bila zveza evropskih vladarjev, osnovana je bila na pobudo ruskega carja Aleksandra I., avstrijskega cesarja Franca I., in pruskega kralja Friderika Vilijema III. Njen idejni utemeljitelj je bil Metternich, avstrijski dvorni in kasneje državni kancler. Z njo so se zavezali, da bodo branili načela krščanske vere, varovali legitimnost evropskih vlad ter dušili narodna in revolucionarna gibanja. Vendar pa je bilo idejo o premagovanju bujenja nacionalnega duha in revolucije z oživitvijo starih zgodovinskih dežel in privilegijev, ki so jih uživali v predabsolutističnem času, težko uresničevati, saj so zahteve po suverenosti naroda kot osnovi ureditve države ogrožale vse evropske absolutistične države. Zahteve po reformah so bile vedno večje in najprej je počilo v Španiji, kjer so upor zadušili. Sledilo je burno dogajanje v Neaplju, kjer so tamkajšnji karbonarji - nasprotniki avstrijske politike - vodili upor in prisilili kralja Ferdinanda k obnovi ustave. Odziv evropskih politikov na neapeljske nemire sta bila dva kongresa: prvi v Opavi ter drugi - na tem je prisostvoval tudi neapeljski kralj - leta 1821 v Ljubljani, kjer so se, kljub neenotnim stališčem odločili, da v Neaplju vzpostavijo stare razmere s silo.

5. PRIMERNOST ZA:

srednjo šolo

IZBRANI ODLOMEK (200-300 besed) ALI PESEM

»V torek, dne 30. januarja, je bilo krasno jutro v Ljubljani. Dasi pozimi, ni bilo snega, in sonce je sijalo tako, da je proti popoldne kazal termometer osem stopinj nad ničlo. Bilo je pravo kongresno vreme, kakor so se izražali Ljubljančanje, ki so bogu hvalo dajali za kongres in lepo vreme. Okrog enajstih je bila vsa Ljubljana pokonci, in množice, ki so bile deloma iz okolice privrele so obroblyale tisti široki prostor, kateremu danes pravimo »Zvezda«. Te »Zvezde« Ljubljančani takrat pa še niso imeli, imeli pa so obširen Kapucinski trg, ki so ga, kakor je znano, šele par let pozneje v "podobi zvezde" obsadili z drevjem. Ker je bil Kapucinski trg jako obširen je bil zato pripraven za vojaške predstave. Na ta dan je bila napovedana vojaška parada in ta je spravila pokonci mesto in okolico. Vse je prvrelo, da bi gledalo cesarje, kralje, vojvode in druge veljake. Nosavski polk, ki je tedaj bival v ljubljanski posadki, je dobil povelje, da mu je odriniti v Italijo pod Frimonta, ki je zapovedal znanemu vojaškemu izprehodu v kraljestvo obeh Sicilij. Namesto njenga se je odredil v Ljubljano del c. kr. polka Beaulieu in pa bataljon slujinskih graničarjev. Vse to vojaštvo, ono, ki je

odhajalo, in ono, ki je na novo došlo, se je počasi zbiralo na Kapucinskem trgu. Za naše čase bi bila to neznatna pehota štela je komaj 3000 mož. Ali tedaj, ko Avstrija ni imela niti 60 pehotnih polkov, je bilo to že nekaj; vsaj občinstvu je zbrana vojaška moč prav zelo imponirala. Da bi ta vojaška sila danes v naši »Zvezdi« nastopila, bi se se ji najbrže vse smejala. In prav malo bi jih bilo, ki bi se zavedali, da so to nekdanji c. kr. vojščaki.«

Vir: Tavčar, I. (1999). Izza kongresa. Ljubljana: DZS, str. 14.

NALOGE OZ. VPRAŠANJA NA ODLOMEK

1. NALOGE S KRATKIMI ODGOVORI

- a) Kje se je kongres l. 1821 odvijal?
- b) Na katerem trgu se je zbrala množica?
- c) Koga so množice prišle gledat?
- d) Pod katero državo je spadalo takratno slovensko ozemlje?

2. NALOGA S PROSTIM ODGOVOROM

Kakšen pomen je imel Ljubljanski kongres za našo prestolnico?

3. RAZISKOVALNO VPRAŠANJE (NA AVTORJA)

S primerom iz odlomka skušajte pojasniti v kakšnem tonu je besedilo napisano (udarno, ironično, monotono, posmehljivo...).

4. AVTENTIČNA NALOGA

V skupinah (4 dijaki) izdelajte izviren oglas za vojaško parado, ki je otvorila Ljubljanski kongres. Oglas naj vsebuje vse bistvene podatke (kraj in čas dogajanja, imena gostov oz. pomembnih udeležencev...). Pri izdelavi bodite ustvarjalni.

REŠITVE NALOG:

- a) V Ljubljani.
- b) Kapucinski trg, park Zvezda.
- c) Vojaško parado, cesarje, kralje, vojvode in druge veljake.

d) Pod Avstrijo.

2. Ljubljana je v času kongresa, od januarja do maja 1821, postala središče evropske diplomacije in odločanja. V njej se je zbrala smetana evropske družbe, med drugimi dva cesarja in štiri kralji. Ne prej ne pozneje ni imela priložnosti biti središče svetovnega diplomatskega dogajanja, na ta dogodek pa še danes opozarjata Cesta dveh cesarjev in Kongresni trg.

3. Ko avtor omeni koliko vojakov se je zbralo na Kapucinskem trgu, zraven posmehljivo pripomni:
»Da bi ta vojaška sila danes v naši »Zvezdi« nastopila, bi se se ji najbrže vse smejalo«.

4. Primer oglasa je na naslednji strani.

LJUBLJANSKI KONGRES 1821

Sveta aliansa razglašča

V torek, 30.januarja ob 11. uri bo potekala

vojaška parada na Kapucinskem trgu v

čast otvoritve Ljubljanskega kongresa

Predragi lublančani, pozdravite visočanstva:

avstrijskega cesarja Franca Ferdinanda I.

neapeljskega kralja Ferdinanda IV.

ruskega carja Aleksandra I.

vladarja Franca IV. Modenskega

ministra Metternicha

Nastopajo: cesarjev kraljevi polk Beaulieu in slujinski graničarji

2. LITERARNO DELO PO IZBORU SKUPINE

1. **NASLOV:** Kaplan Martin Čedermac

2. **OSNOVNI PODATKI O AVTORJU:**

Pisatelj France Bevk je bil rojen 17. 9. 1890 v Zakojci in 17. 9. 1970 umrl v Ljubljani. Po poklicu je bil učitelj. Prvo svetovno vojno je preživel kot vojak na vzhodni fronti. Po koncu vojne je opravljal delo časnikarja v Ljubljani. Po letu 1920 se je posvetil kulturnemu in političnemu delovanju na Primorskem pod Italijo, zaradi česar je bil pogosto preganjan in zaprt. Med drugo svetovno vojno je bil pri partizanih in opravljal pomembne politične funkcije. Leta 1953 je postal član SAZU.

Pisal je predvsem zgodovinske romane, povesti, novele, črtice, potopise, pesmi, otroške in mladinske zgodbe. Glavna tematika Bevkovega pripovedništva je slovensko Primorje in življenje tamkajšnjih prebivalcev. Najbolj znan roman je Kaplan Martin Čedermac, ki pripoveduje o raznarodovanju in fašističnem nasilju nad slovenskim prebivalstvom v Beneški Sloveniji.

V Novi Gorici se danes nahaja spomenik Franceta Bevka ter knjižnica in trg, ki nosita ime tega pomembnega pisatelja.

3. **VIR ZA IZBRANI ODLOMEK (PREPISAN ODLOMEK):**

Ambrož, D. in ostali (2002). Branja 3. Berilo in učbenik za 3. letnik gimnazij ter štiriletnih strokovnih šol. Ljubljana: DZS.

4. **ZGODOVINSKO OZADJE:**

Leta 1866 je Beneška Slovenija prišla pod Italijo. Beneški Slovenci so računali na obnovitev svoje nekdanje avtonomije, a o njej v novi upravi ni bilo govora, italijanske oblasti pa tudi niso pokazale nobene skrbi za slovenski jezik in njegovo uporabo v uradih, sodiščih in šolah. Kazale so se tudi težnje po odpravi slovenskega značaja novo pridobljene dežele. V cerkvi se je slovenščina bolj obdržala, čeprav so tudi tu nameščali italijanske duhovnike. Beneški Slovenci so tako le v cerkvi ohranili pravico do javne uporabe svojega jezika. Leta 1933 pa jim je italijanska fašistična oblast s prepovedjo pridig, pesmi, molitve in verouka v slovenščini odvzela še zadnje, že tako okrnjene možnosti ohranjanja narodne zavesti. Fašisti so namreč želeli svoja obmejna ozemlja čim hitreje poitalijančiti.

5. **PRIMERNOST ZA:**

srednjo šolo

IZBRANI ODLOMEK: (prepis odlomka, od 200 do 300 besed)

»Z vsakim trenutkom bolj je čutil, kako mu srca pritrjujejo prav do cerkvenih vrat. V marsikaterem očesu so se zalesketale solze. A to niso bile solze kot ob zadnji pridigi, potekale so iz drugega vira. Ali so občutili, kako tesno je povezan jezik z njihovo usodo? Če bi jim bil kdaj prej tako govoril, bi se bili čudili, ne bi bili razumeli. Danes ta dan jim je govoril iz srca, njihove duše so bile pripravljene ko izorane njive. Bilo je morda prvič po dolgih stoletjih, da so bili zreli za take besede. Še njemu, Čedermacu, bi nikoli prej tako vroče ne bile padale v srce... Obhajala ga je utrujenost, pollaščala se ga je nova omotica, moral je zaključiti.

»Dragi duhovljani! Morda vam danes zadnjič govorim s tega mesta,« se mu je zatresel glas. »Morda, pravim. V tem hramu bo morda za dolgo utihnila molitev v vašem jeziku. Jezus je bil zapodil kupce iz templja, a danes so kupci zapodili Jezusa. Težko mi je to povedati, srce se mi krči, a zamolčati vam ne smem več. Toda prosim vas, le eno vas prosim, rotim vas, oklepajte se svojega jezika s prav tako ljubeznijo kot svoje zemlje! Ne dajte si ga vzeti, ne pretrgajte vezi z Bogom! Čuvajte ga v svojih domovih kot lučko, da ne ugasne! Pride dan, ko ga bo usoda zopet povelila. Pride, zakaj Bog je pravičen, le v njega lahko zaupamo. Tisti, ki so bili ponižani bodo povišani... Toda božje pravice in dobrote bodo deležni le tisti, ki so si znali ohraniti, kar so prejeli iz božjih rok. Ostali pa bodo zaznamovani kot hudodelci, vzeti jim bo dušni mir in zemski blagri, preklinjali jih bodo otroci in vnukov vnuki, amen!«

Vir: Ambrož, D. in ostali (2002). Branja 3. Berilo in učbenik za 3. letnik gimnazij ter štiriletnih strokovnih šol. Ljubljana: DZS, str. 383-384.

NALOGE OZ. VPRAŠANJA NA ODLOMEK

1. NALOGE S KRATKIMI ODGOVORI

- a) Koga kaplan s pridigo nagovarja?
- b) Ali lahko v pridigi zasledimo (oz. začutimo) nacionalni ton?
- c) Katera dva nacionalna elementa sta v pridigi izpostavljena?

2. NALOGA S PROSTIM ODGOVOROM

Leta 1866 je Avstrija zaradi ponesrečene vojne v prid Italije izgubila Benečijo, s tem pa tudi Beneško Slovenijo. Po določbi mirovne pogodbe je bil v celi Benečiji izveden plebiscit. Kakor

poročajo, je med Beneškimi Slovenci bil proti združenju z Italijo en sam glasovalec. Kaj so Beneški Slovenci pričakovali od novih italijanskih oblasti in kaj so dejansko dobili?

3. RAZISKOVALNO VPRAŠANJE (NA AVTORJA)

Od kod je pisatelj črpal navdih za pisanje romana Kaplan Martin Čedermac?

4. AVTENTIČNA NALOGA

Ker je letos Trubarjevo leto, v obliki kratkega eseja (obsega naj pol strani A4) primerjaj in opiši delovanje Martina Čedermaca in Primoža Trubarja!

REŠITVE NALOG:

1. NALOGE S KRATKIMI ODGOVORI

- a) Vernike, ljudi v cerkvi, slovenske vernike.
- b) Da.
- c) Domovina, jezik.

2. NALOGA S PROSTIM ODGOVOROM

Med Beneškimi Slovenci ni bilo nobenega navdušenja za Avstrijo, saj je med njimi živela tradicija starih dobrih beneških časov in njihove avtonomije. Beneški Slovenci so tako ob priključitvi k Italiji računali na obnovitev svoje nekdanje avtonomije. A o avtonomiji v novi upravi ni bilo govora, poleg tega pa so italijanske oblasti začele kazati težnje po odpravi slovenskega značaja novo pridobljene dežele. Tako je Beneškim Slovencem uspelo le v cerkvi ohraniti pravico do javne uporabe svojega jezika, pa še to le do leta 1933, ko so Italijani prepovedali tudi pridige, pesmi, molitve in verouk v slovenskem jeziku.

3. RAZISKOVALNO VPRAŠANJE (NA AVTORJA)

Navdih je pisatelj črpal kar iz lastnih izkušenj z italijansko fašistično oblastjo, saj se je po prvi svetovni vojni posvetil kulturnemu in političnemu delovanju na Primorskem, ki je po rapalski pogodbi iz leta 1920 pripadlo Italiji. Tako je na lastni koži izkusil raznarodovalno politiko italijanskih oblasti in njegovo pisateljsko pot na Primorskem so spremljali opomini, večmesečni

zapor, pregon iz Trsta v Gorico in končno internacija.

4. AVTENTIČNA NALOGA

Esej naj bi zajemal ključne točke delovanja Primoža Trubarja in njegov pomen v slovenskem prostoru in za slovenski jezik (Primož Trubar kot začetnik slovenske književnosti in utemeljitelj knjižnega jezika, prvi slovenski knjigi Katekizem in Abecednik, napisal je tudi Cerkovno ordningo, ki je pravzaprav kodifikacija cerkvene organizacije, s katero je postala slovenščina jezik vseh cerkvenih obredov, verskih opravil in verskega nauka. Cerkvni red pa je postavljaj tudi temelje osnovnemu šolstvu v slovenskem jeziku. Med Slovenci je Trubar vzpostavil odnos do maternega jezika in se zavzemal za njegovo negovanje v času, ko so v našem prostoru prevladovali nemški in latinski teksti) ter pomen Čedermacovega govora in zavzemanja za slovenski jezik pod fašistično oblastjo (zasledimo podobne poteze kot pri Trubarju: vzpodbujanje uporabe slovenskega jezika, ponosen in spoštljiv odnos Slovencev do maternega jezika v času, ko je ta zatiran in prepovedan. Odnos do jezika, ki ga zagovarja Čedermac se prav tako navezuje na samospoštovanje in samozavest v zvezi z nacionalno identiteto).

POROČILO O SKUPINSKEM DELU

Načrt razporeditve skupinskega dela oz. sodelovalnega učenja

ČLAN ŠT. 1: Ana Cerar

OPIS NALOGE:

- predlogi za izbor odlomkov,
- prepis odlomka iz Bevkovega romana Kaplan Martin Čedermac,
- zgodovinsko ozadje za zgoraj omenjeni roman,
- vprašanja oziroma naloge za odlomka iz literarnih del Izza kongresa in Martin Kaplan Čedermac,
- predlogi za predstavitev,
- obrazec za skupinsko nalogo,
- besedilo za svoj del predstavitve.

ČLAN ŠT. 2: Franja Čok

OPIS NALOGE:

- predlogi za izbor odlomkov,
- zgodovinsko ozadje za roman Izza kongresa,
- vprašanja oziroma naloge za odlomka iz literarnih del Izza kongresa in Martin Kaplan Čedermac,
- predlogi za predstavitev,
- besedilo za svoj del predstavitve.

ČLAN ŠT. 3: Nina Jelič

OPIS NALOGE:

- predlogi za izbor odlomkov,
- življenjepis Franceta Bevka,
- življenjepis Ivana Tavčarja,
- vprašanja oziroma naloge za odlomka iz literarnih del Izza kongresa in Martin Kaplan Čedermac,
- predlogi za predstavitev,
- besedilo za svoj del predstavitve.

ČLAN ŠT. 4: Rok Omahen

OPIS NALOGE:

- predlogi za izbor odlomkov
- vprašanja oziroma naloge za odlomka iz literarnih del Izza kongresa in Martin Kaplan Čedermac,
- predlogi za predstavitev,
- PP predstavitev,
- besedilo za svoj del predstavitve.

ČLAN ŠT. 5: Aljoša Tomazin

OPIS NALOGE:

- predlogi za izbor odlomkov
- prepis odlomka iz Tavčarjevega romana Izza kongresa,
- vprašanja oziroma naloge za odlomka iz literarnih del Izza kongresa in Martin Kaplan Čedernac,
- predlogi za predstavitev,
- prosojnica
- besedilo za svoj del predstavitve.

DATUMI DELA	SKUPINSKEGA	OPIS DELA
Četrtek, 16. 10. 2008		<ul style="list-style-type: none">- Med sabo se spoznamo,- odločimo se, da do naslednjega sestanka vsak razmisli, kateri odlomek iz knjige Izza kongresa bi si izbrali in katero bo naše drugo literarno delo (ter odlomek).
Sreda, 22. 10. 2008		<ul style="list-style-type: none">- Izberemo si oba odlomka,- dogovorimo se, da do naslednjega srečanja vsak izbrana odlomka prebere in sestavi vse naloge oziroma vprašanja, naslednjič pa bomo izmed vseh predlogov izbrali najboljše,- razdelimo si delo: določimo kdo bo napisal življenjepisa avtorjev, zgodovinsko ozadje obeh literarnih del in kdo bo prepisal odlomka.
Ponedeljek, 27. 10. 2008		<ul style="list-style-type: none">- Od vseh predlaganih nalog oziroma vprašanj po posvetu izberemo najboljše in razmislimo o odgovorih nanje,- dogovorimo se, da do naslednjega sestanka vsak razmisli o tem, kako naj bi izgledala naša predstavitev.

<p>Četrtek, 30. 10. 2008</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Pogovorimo se o naših predlogih in pričakovanjih glede predstavitve in se dogovorimo kako bo le-ta izgledala, - določimo kdo od članov skupine bo kaj predstavil, - razdelimo si delo: kdo bo zadolžen za PP predstavitev, za izdelavo prosojnice, kdo bo izpolnil in go. dr. Danijeli Trškan poslal obrazec za skupinsko nalogo, - dogovorimo se, da do naslednjic vsi sestavimo besedilo za svoj del predstavitve.
<p>Ponedeljek, 3. 11. 2008</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Pregledamo naš končni izdelek: obrazec za skupinsko nalogo, PP predstavitev, prosojnico, besedila za ustno predstavitev in - vso gradivo za predstavitev skupinske naloge združimo ter ga smiselno uskladimo, - dogovorimo se o končnem izgledu predstavitve (v vseh detajlih), - odločimo se, da se do naslednjega srečanja vsi naučimo svoj del.
<p>Sreda, 5. 11. 2008</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Na govorilnih urah natisnemo prosojnico in oddamo PP predstavitev, - vadimo za jutrišnjo predstavitev.
<p>Četrtek, 6. 11. 2008</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Vadimo za predstavitev.

ABECEDNI SEZNAM UPORABLJENE LITERATURE IN VIROV:

Ambrož, D. in ostali (2002). Branja 3. Berilo in učbenik za 3. letnik gimnazij ter štiriletnih strokovnih šol. Ljubljana: DZS.

Ambrož, D. in ostali (2001). Branja 2. Berilo in učbenik za 2. letnik gimnazij ter štiriletnih strokovnih šol. Ljubljana: DZS.

Benedik, M. in ostali (1991). Zgodovina cerkve na slovenskem. Celje: Mohorjeva družba.

Glušič, H. (1996). Sto slovenskih pripovednikov. Ljubljana: Prešernova družba.

Granga, S., Rozman, F. (2003). Zgodovina 3. Učbenik za tretji letnik gimnazije. Ljubljana: DZS.

Leksikon (1998). Ljubljana: Cankarjeva založba.

Oxfordova enciklopedija zgodovine. Od 19. stoletja do danes (1993). Ljubljana: DZS.

Tavčar, I. (1999). Izza kongresa. Ljubljana: DZS.

Zgodovina Slovencev (1979). Ljubljana: Cankarjeva založba.

OBVEZNA SKUPINSKA NALOGA:
**UPORABA LITERARNIH DEL Z ZGODOVINSKO VSEBINO PRI
POUKU ZGODOVINE**

ČLANICE SKUPINE:

1. CVETIČ NATALIJA
2. FLIS CVETKA
3. JENIČ KATJA
4. SVETLIN ANJA
5. TOPLAK KATJA

1. LITERARNO DELO

1. NASLOV:

Jakob Sket: Miklova Zala, povest iz turških časov

2. OSNOVNI PODATKI O AVTORJU:

Jakob Sket je bil slovenski pisatelj, pripovednik, literarni zgodovinar in pedagog. Rojen 2. maja 1852 v Mestinju pri Rogaški Slatini. Po študiju klasične filologije, slovenščine in nemščine v Gradcu, je do upokojitve poučeval na celovski gimnaziji. Bil je urednik celovškega časopisa Kres, od leta 1911 pa ravnatelj Mohorjeve družbe. Pisanju se je posvetil v letih 1883 do 1885. Leta 1883 je napisal avtobiografski roman Milko Vogrin ter noveli Žrtva ljubosumnosti ter Slika in srce. Njegovo najbolj znano književno delo pa je povest iz turških časov, Miklova Zala. Dosegla je izjemen uspeh, večkrat je bila tudi dramatisirana, postala je ena izmed najbolj priljubljenih ljudskih iger. Je tudi avtor nekaj beril za srednjo šolo, slovnice slovenskega jezika in nemško – slovenskega in slovensko – nemškega slovarja. Veliko je dose gel an področju uveljavitve slovenskega jezika kot učnega predmeta na celovski gimnaziji. Umrl je 11. aprila 1912 v Trnji vasi pri Celovcu.

3. VIR ZA IZBRANI ODLOMEK (PREPISAN ODLOMEK):

Sket, J. (1977). *Miklova Zala: povest iz turških časov*, Maribor: Obzorja.

4. ZGODOVINSKO OZADJE:

Na prehodu iz srednjega veka v novi vek je prišlo v slovenskih deželah do pomembnih socialnih in kulturnih sprememb, ki so potekale sočasno z zahodno Evropo (npr. reformacija, zgodnji kapitalizem, preobrazba plemstva, kmečki upori ...). Po nekaj stoletjih so se v tem obdobju ustalile meje slovenskih dežel – Koroške, Štajerske, Kranjske in Goriške.

V poznem srednjem veku so se Evropejci srečali z osvajalci z Vzhoda. Evropske dežele so

začeli ogrožati Turki. Najpomembnejši osmanski vladarji so razširili meje svoje države daleč čez Bospor na evropska tla ter celo postali sosedje habsburških dežel. Poraza pri Lepantu in Sisku sta pomenila začetek upadanja turške moči.

Turški vpadi na naše ozemlje so si sledili celo 15. stoletje. V prvem obdobju vpadov (1408-1415) je šlo za roparske pohode, v drugem obdobju (1469-1483) pa so imeli Turki namen deželo tako izčrpati, da bi bila možna osvojitvev ozemlja. Vpadi med 1520 in 1532 v času sultana Sulejmana II. Veličastnega so prav tako pomenili za slovenske dežele hude čase. Turki so sicer vpadali v manjših skupinah, zato pa pogosteje. Vpadi se končajo leta 1532, ko so se Turki umaknili s slovenskega ozemlja. Zaradi vse slabšega položaja kmetov v slovenskih deželah je konec 15. in v 16. stoletju prihajalo do velikih in manjših kmečkih uporov. Veliki upori so bili trije, manjših pa je bilo kar 140. Leta 1478 je izbruhnil prvi kmečki upor na Slovenskem, ki je zajel skoraj vso Koroško. Turške čete so ropale cele vasi, veliko ljudi so ugrabili in odpeljali s sabo, ogromno so jih tudi pobili. Ugrabljeni so postali sultanova last, uporabljali so jih kot suženjsko delovno silo, mlade fante so vzgajili v janičarje, lepa dekleta pa so poslali v sultanov harem.

Da bi preživel, so se kmetje zato ukvarjali tudi z neagrarnimi dejavnostmi (obrtjo, trgovino in tovarništvom).

5. PRIMERNOST ZA:

a) osnovno šolo

b) srednjo šolo

IZBRANI ODLOMEK (200-300 besed) ALI PESEM

„...Taki dnevi so imeli torej velik pomen za kmeta v onih starih časih, ko si je moral sam, z lastno roko braniti posest in življenje. Zakaj graščaki so takrat terjali od kmeta ne le desetine in drugih davkov, temveč jim je moral tudi brez ugovora opravljati vsa dela. Zahtevali so, da jim obdeluje zemljo, pomaga zidati gradove in povrh se je še moral vojskovati za nje.

A kadar je prišla velika nevarnost za graščaka in njegovo družino, tedaj se je priklenil v svoj dobro utrjeni grad, kmeta pa je pustil brez pomoči zunaj – v njegovi borni koči. In če je došel potem sovražnik, moral je ubogi kmet zapustiti dvor in dom; pobegnil je visoko gori v planine in pečine, da si reši življenje. Sovražnik mu je pa požgal brez ovire in usmiljenja hišo in skedenj, vzel mu je vse, kar je našel, in odpeljal s seboj, česar ni mogel kar na mestu uničiti. Tako se je godilo v 15. in 16. stoletju našim prednikom na Slovenskem. Tedaj je namreč razsajal, požgal in klal krvoločni Turek po deželi. Stalne vojske ni bilo tedaj, deželne brambe tudi ne, graščaki pa so skrbeli rajši zase, ne pa za ubovega kmeta...”

Vir: Sket, J. (1977). *Miklova Zala: povest iz turških časov*, Maribor: Obzorja, str. 141.

NALOGE OZ. VPRAŠANJA NA ODLOMEK

1. NALOGE S KRATKIMI ODGOVORI

- a) O kateri nevarnosti, ki je grozila slovenskim deželam, govori odlomek?
- b) Kako so se ljudje v tistih časih branili pred sovražnikom?
- c) Kaj je graščak zahteval od kmetov?

2. NALOGA S PROSTIM ODGOVOROM

V krajšem prispevku opiši glavne značilnosti obdobja, ko so vpadali Turki.

3. RAZISKOVALNO VPRAŠANJE (NA AVTORJA)

Glede na izbrani odlomek razmisli ali avtor prikazuje resnico. Pri svojih ugotovitvah si pomagaj z učbenikom.

4. AVTENTIČNA NALOGA

Napiši pismo ali kratko zgodbo. Postavi se v kožo ubogega kmeta, ki piše plemiču o svojih težavah v zvezi s Turki.

REŠITVE NALOG:

1.

- a) Odlomek govori o turški nevarnosti.
- b) Plemiči so se branili tako, da so se zaprli v svoje utrjene gradove, kmetje pa so zapustili svoj dom in pobegnili visoko v planine.
- c) Graščak je zahteval, da mu kmetje zanj obdelujejo zemljo, pomagajo zidati gradove in se vojskujejo za njega.

2.

Učenci morajo v svojem kratkem prispevku napisati: kje in kdaj so vpadali Turki, kaj so storili z ujetniki, kakšne so bile posledice turških vpadov, kako so Turki prizadeli posamezne sloje in kakšni so bili načini obrambe pred turškimi vpadi.

3.

Avtor prikazuje resnico, prikazuje dogodke, ki so se dogajali v 15. in 16. stoletju na slovenskem območju.

4.

Možne so različne interpretacije, pismo mora vsebovati podatke o vpadih, kako Turki uničujejo kmetu, kaj naredijo plemiči ...

2. LITERARNO DELO PO IZBORU SKUPINE

1. NASLOV:

Vitomil Zupan: Menuet za kitaro (na petindvajset strelav)

2. OSNOVNI PODATKI O AVTORJU:

Vitomil Zupan se je rodil 18. januarja 1914 v Ljubljani. Bil je pisatelj, pesnik in dramatik. Pisati je začel že kot predšolski otrok. Po poklicu je bil gradbeni inženir. Pred II. svetovno vojno je razgibano živel tako v domovini kot v tujini. Na začetku vojne se je priključil OF ter bil pozneje v italijanski internaciji. Po letu 1943 je bil izpuščen in je odšel v partizane. Po vojni je vodil kulturni program Radia Ljubljana, od leta 1947 pa je bil svobodni književnik. Leta 1948 ga je tedajna komunistična oblast zaprla in obsodila na 18 let zapora. Obtožnica je bila zelo ostra, saj ga je brenila nemorale, poskusa posilstva, poskusa umora, sovražne propaganda, špijonaže in izdaje domovine. Po sedmih letih je bil izpuščen. Po vrnitvi iz zapora je najprej doštudiral, nato pa vseskozi deloval kot samostojni pisatelj. Umrl je leta 1987 v Ljubljani, kjer je tudi pokopan.

Je eden najbolj vsestranskih, plodovitih in odmevnih sodobnih slovenskih književnikov. Pisal je novele, romane, drame, mladinske povesti in pravljice, esejistiko in poezijo.¹

3. VIR ZA IZBRANI ODLOMEK (PREPISAN ODLOMEK):

Vitomil Zupan: Menuet za kitaro, zbirka Slovenska zgodba. Ljubljana: DZS, 2004.

4. ZGODOVINSKO OZADJE (vsaj 100 besed):

Roman je postavljen v čas druge svetovne vojne, ki se je odvijala med leti 1939 in 1945. Slovensko ozemlje je le ta zajela dve leti kasneje in sicer aprila 1941 z Nemškim napadom na Jugoslavijo.

Zgodba je zgrajena iz okvirne in vložne pripovedi. V okvirni zgodbi izvemo, da je roman napisal Jakob Bergant – Berk in da je nastal med II. Svetovno vojno, medtem ko vložna pripoved govori o vojni, v kateri je sodeloval Berk od leta 1943 do osvoboditve. Je posebna vrsta zgodovinskega romana, saj večino zunanjih dogodkov tvorijo resnični zgodovinski dogodki, ki so tudi natančno časovno določeni. Tako vojni del romana zajema tudi bitko, v kateri so se partizani umaknili in bežali pred sovražnikovo ofenzivo. V tej ogroženosti se pokaže izenačenost med partizani in velja samo njihova osebna človeška vrednost. Roman prikazuje razmere v katerih so se bojevali, kako so preživljali vsak sleherni dan. Tako je delo odlično za spoznavanje vojnega časa.

5. PRIMERNOST ZA:

a) osnovno šolo

b) srednjo šolo

¹ Vir: Jesenovec, Lenardič: Književnost na maturi 2004, str. 253.

IZBRANI ODLOMEK: (prepis odlomka, od 200 do 300 besed)

»Tako so februarja leta 1942 hodili italijanski vojaki po Ljubljani od hiše do hiše in pobirali moške. Segnali so nas na neko zbirno mesto, potem so nas naložili na kamione in prepeljali v neko kasarno. Tam smo čakali na dvorišču. Potem smo šli v vrsti eden in eden mimo nekakšne celice, iz katere so nas opazovali neznani rojaki. Za vsakega so rekli neko čarobno besedo. Destra (desno) je pomenilo – domov, sinstra (levo) pa v arest. Nekaj tednov so nas kuhali po kasarniških zaporih, potem pa v zgodnjem jutru vklenili vsakega posebej in nas po šest nabrali na kravjo verigo, vrgli v avtomobile Rdečega križa in odpeljali v Italijo, v taborišče.

Svojo legendo je ustvarjal Benito Mussolini, italijanski duce, prijatelj in zaveznik nemškega fuhrerja.

Vse te voditelje veseli vojna, oni so mojstri "barbarske obrti". Oni "tolčejo s pestjo po mizi", napovedujejo vojne, delajo parade, imajo govore, se igrajo z milijoni ljudi. Oni mečejo kocko in gredo čez vsak Rubikon. Oni stoje ob Njemu in premišlujejo o zavzetju Vzhoda. Oni delajo vojne pohode, odkrivajo zarote zoper sebe, gredo z armadami čez gorovja in "forsirajo" reke, obešajo, streljajo, zapirajo, mučijo, pa tudi delijo odlikovanja in povišanja. Že v mladosti začnejo brati zgodbe o junakih. Potem delajo zgodovino. Iz izvijač, laži, prevar, pobojev, izdaj in ropov ustvarjajo slavo. Predvsem pa veliko čakajo.«

Vir: Zupan, Vitomil: Menuet za kitaro (na petindvajset strellov), zbirka Slovenska zgodba. Ljubljana, DZS, 2004, str. 49.

NALOGE OZ. VPRAŠANJA NA ODLOMEK

1. NALOGE S KRATKIMI ODGOVORI

- a) Katerega leta so Italijani okupirali Ljubljano?
- b) Kakšne ukrepe je izvajala Italijanska vojska ob zasedbi slovenskega ozemlja?
- c) Kdo je bil takratni vodja Italije?

2. NALOGA S PROSTIM ODGOVOROM

Opredeli pojma Duce in Führer.

3. RAZISKOVALNO VPRAŠANJE (NA AVTORJA)

Utemelji ali je pisatelj pisal na podlagi resničnih dogodkov in kako bi lahko povezali pisanje z njegovim življenjem.

4. AVTENTIČNA NALOGA

Kakšna je bila vloga voditeljev v času vojne, v primerjavi z vlogo vojaka na bojišču?

REŠITVE NALOG:

1.

a) Ljubljana je bila okupirana 1942 leta.

b) Italijanska vojska je po hišah pobirala moške, katere je zapirala v zapor, kasneje pa jih premestila v italijanska taborišča.

c) Takratni vodja Italije je bil Benito Mussolini.

2.

Tako Duce kot Führer sta izraza z enakim pomenom, in sicer pomenita voditelj. Tako je bil nadimek Mussolinija Duce, medtem ko je bil nadimek Hitlerja Führer. S tem sta hotela poudariti svojo vlogo, ki naj bi jo imela kot vodje svojih narodov. Možni so tudi drugi utemeljene interpretacije ...

3.

Zaradi neposredne vključenosti avtorja v vojno, kjer je deloval kot partizan, lahko sklepamo da je pisatelj povzemal elemente, ki označujejo njegovo doživljanje in občutenje vojne. Tako zgodbo lahko doživljamo kot pričevanje nekdanjega vojaka o življenju tistega obdobja, o bojih in tudi strahu, s katerim so se morali spoprijeti sredi vojne. Možne tudi druge interpretacije ...

4.

Voditelji so tisti, ki napovedujejo vojne, imajo govore. Iz ozadja vodijo državo. Načrtujejo vojskovanje in bojevanje, podeljujejo priznanje, se dogovarjajo o poteku vojne. Delujejo strateško oz. psihično. Načelujejo vojski in izdajajo ukaze. Vojaki morajo ukaze poslušno izvrševati in so tisti, ki so neposredno vključeni v vojno. Dejansko oni bojujejo vojno in ne njihovi voditelji. Kljub neposredni vpletenosti v vojno pa imajo le majhne možnosti odločanja in se morajo pokoravati volji vodij.

Možne so tudi druge interpretacije ...

POROČILO O SKUPINSKEM DELU

Načrt razporeditve skupinskega dela oz. sodelovalnega učenja

ČLAN ŠT. 1: CVETIĆ NATALIJA

OPIS NALOGE: izbira odlomka za prvo literarno delo, sestava vprašanj za prvo literarno delo in predstavitev danega dela.

ČLAN ŠT. 2: FLIS CVETKA

OPIS NALOGE: izbira odlomka za drugo literarno delo, sestava vprašanj za drugo literarno delo in predstavitev danega dela.

ČLAN ŠT. 3: JENIČ KATJA

OPIS NALOGE: ureditev obeh odlomkov v celotno skupinsko nalogo, pošiljanje, sestava prosojnic in predstavitev kako je delo potekalo.

ČLAN ŠT. 4: SVETLIN ANJA

OPIS NALOGE: izbira odlomka za drugo literarno delo, sestava vprašanj za drugo literarno delo in predstavitev nalog za dano delo.

ČLAN ŠT. 5: TOPLAK KATJA

OPIS NALOGE: izbira odlomka za prvo literarno delo, sestava vprašanj za prvo literarno delo in predstavitev nalog za dano delo.

DATUMI SKUPINSKEGA DELA	OPIS DELA
20. 10. 2008	Prvo srečanje in določitev odlomka
23. 10. 2008	Drugo srečanje in določitev drugega odlomka ter razdeljevanje nalog
25. 10. 2008	Kontaktiranje preko e-mailov
30. 10. 2008	Pregled dela
31. 10/1. 11. 2008	Pogovori preko e-maila
3. 11. 2008	Zadnji dogovor in priprava na predstavitev
6. 11. 2008	Predstavitev

ABECEDNI SEZNAM UPORABLJENE LITERATURE IN VIROV:

Berzelak, S. (2001). *Zgodovina 1*. Učbenik za tehniške in druge strokovne šole. Ljubljana: Modrijan.

Lesenovec, Lenardič (2003). *Književnost na maturi 2004*. Mengeš:ICO

Mirjanič, A. [et al.]. (2006). *Raziskujem preteklost 8*. Ljubljana: Rokus Klett.

Sket, J. (1977). *Miklova Zala: povest iz turških časov*. Maribor: Obzorja.

Zupan, V. (2004). *Menuet za kitaro (na petindvajset strelav)*, zbirka Slovenska zgodba. Ljubljana: DZS.

http://sl.wikipedia.org/wiki/Jakob_Sket (oktober 2008)

http://sl.wikipedia.org/wiki/Vitomil_Zupan (oktober 2008)

OBVEZNA SKUPINSKA NALOGA: UPORABA LITERARNIH DEL Z ZGODOVINSKO VSEBINO PRI POUKU ZGODOVINE

ČLANI SKUPINE:

1. Hrvatin Mojca
2. Štefančič Tjaša
3. Samsa Miha
4. Lavrič Darja
5. Čelešnik Nika

1. LITERARNO DELO

1. NASLOV: Pegam in Lambergar

2. OSNOVNI PODATKI O AVTORJU:

Fran Detela, slovenski pisatelj, se je rodil v Moravčah, 3. 12. 1850, kot drugi izmed desetih otrok premožne kmečke družine. Osnovno šolo je končal v domačem kraju, leta 1861 prišel v Ljubljano, kjer je obiskoval normalno in nato nadaljeval šolanje na gimnaziji. Po maturi se je vpisal na Filozofsko fakulteto na Dunaju, na študij latinščine in grščine kot glavnih predmetov ter nemščine kot stranskega predmeta. Leta 1872 je bil izvoljen za tajnika Društva Slovenije, naslednje leto je postal predsednik le-tega. Po diplomi je bil zaposlen najprej kot suplent na državni realni gimnaziji v dunajskem predmestju Hernalsu, kasneje pa kot profesor klasične filologije na državni gimnaziji v Wiener-Neustadtu, kjer je užival visok ugled in priznanje svojih kolegov. Leta 1877 je bil promoviran za doktorja filozofije. Leto kasneje se je poročil z Marijo Ano Agnes, s katero sta imela šest otrok. V tem obdobju se je začel čas intenzivnega Detelovega literarnega ustvarjanja, ki je doseglo vrh v 90. letih in se kontinuirano nadaljevalo vse do pisateljeve smrti. Leta 1884 se je pričel usposabljanje za učitelja francoščine in leta 1886 odšel na nekajmesečno izpopolnjevanje v Pariz. Leta 1890 je bil imenovan za ravnatelja gimnazije v Novem mestu. V tem obdobju je bil že priznan in poznan pisatelj, vendar je kljub uspehu ostal skromen in tih. Leta 1891 je bil izvoljen v odbor Slovenske Maticе, pri kateri je bil več let blagajnik in podpredsednik. 1896. leta so ga v Leonovi družbi brez njegove vednosti izvolili v starešinstvo rodoljubov za podporo revnim akademikom. Dve leti kasneje je bil imenovan za šolskega svetnika. Leta 1906 je bil upokojen in hkrati imenovan za vladnega svetnika. Iz Novega mesta se je preselil v Ljubljano. V tem času so ga snubili za deželno zbornico, vendar sam ni imel političnih ambicij. Politično delo mu ni bilo ljubo in leta 1911 je sprejel izvolitev v mestni svet Ljubljane le zato, da bi lahko otrokom pomagal na poti do služb, kar pa mu ni najbolje uspevalo. Tri leta kasneje Mohorjevi družbi ponudi odkup avtorskih pravic za svoje spise in leto zatem pride do podpisa pogodbe, po kateri je Mohorjeva družba upravičena do vseh objavljenih in neobjavljenih Detelovih spisov. Med prvo svetovno vojno si je prizadeval za rešitev slovenskih učnih knjig. 1922. leta je uredil v Ljubljani knjižnico Francoskega inštituta in opravljal delo knjižničarja vse do smrti, 11. 7. 1926 v Ljubljani.

Njegova dela: *Prihajajoč* (Povest), Lj. 1888, 1908; *Pegam in Lambergar* (povest), Lj. 1981; *Gospod Lisec* (povest), Lj. 1984; *Trojka* (povest), Lj. 1897, Celovec 1915; *Učenjak* (drama), Lj. 1902; *Sami med seboj* (drama), Lj. 1902; *Malo življenje* (povest), Ljubljana 1908; *Novo življenje* (povest), Celovec 1908; *Tujiški promet* (povest), Lj. 1912; *Svetloba in senca* (povest), Celovec 1916; *Takšni so!* (povest) - *Begunka* (drama), Prevalje 1916; *Vest in zakon* (povest), Prevalje 1927.

3. VIR ZA IZBRANI ODLOMEK (PREPISAN ODLOMEK):

- *Leksikon Cankarjeve založbe*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1982³. 63.
- *Literatur in Kontext: Detela, Fran*. Dostopno na medmrežju

<http://lic.ned.univie.ac.at/sl/node/20065>. Datum prenosa: 29.10.2008.

4. ZGODOVINSKO OZADJE:

Zgodba je postavljena v drugo polovico 15. stoletja na ozemlje današnje Slovenije. Poleg dinastije Habsburžanov so v boju za cesarsko krono celjski grofje. Leta 1443 podpiseta rodbini obojestransko dedno pogodbo, ki določa, da v primeru izumrtja Celjskih vse posesti preidejo v last Habsburžanov. 9. novembra leta 1456 je v Beogradu umorjen Ulrik II., zadnji potomec celjskih grofov in začne se boj za njihovo dediščino. Poleg Habsburžana cesarja Friderika III., so se zanjo potegovali še Ulrikova vdova Katarina, Ladislav, ogrski in češki kralj, ostali sorodniki ter Jan Vitovec, vojskovodja zadnjih dveh Celjanov. Na Slovenskih tleh se je začel boj med Friderikom in Janom Vitovcem (češki »Pegam«), zdaj vojaškim poveljnikom vdove Katarine, ki je samolastno posegel v zapuščinske zadeve in zanetil vojaške spore na Štajerskem, Koroškem in Kranjskem. V tem boju so zmagali Habsburžani, ki so si prilastili veliko večino Celjske dediščine.

5. PRIMERNOST ZA:

- a) osnovno šolo
- b) srednjo šolo

IZBRANI ODLOMEK (200-300 besed) ALI PESEM

„Rešite se!“ jim je klical. „Vitovec dere za nami.“ In pokazala se je v bližini tropa oklopnikov z naperjenimi kopji. Marsikateri junak je prebledel, ko je slišal to novico; konje pa so obrnili vsi in odjezdili naglo proti Jesenicam. In res, komaj je bil odšel cesar iz dežele proti Beljaku, je pridrl za njim skoz Črni graben Vitovec, ki je bil dobil vojakov z Ogrskega in Hrvaškega. Upal je, da dohode cesarja še pred Radovljico; a mesto je bilo že v cesarskih rokah. Razkačen je ukazal takoj naskok, in ni mu odpovedala sreča. Mesto je bilo zopet njegovo, cesarska posadka deloma ujeta, deloma pobita ali razkropljena. Ko je zopet utrdil mesto, je drl za cesarjem na Koroško branit celjske gradove.

Tako se je vnel ljut boj za bogato dedino, in tri dežele, Štajerska, Koroška in Kranjska, so čutile vse nadloge brezobzirnega bojevanja. V cesarjevem imenu so napadali Štajerci, Korošci in Kranjci celjsko last. Vitovec jo je branil v imenu celjske kneginje, pravzaprav pa zase. V vednih bojih so previhrale njegove čete vso Kranjsko, predirjale vso Koroško in podile nasprotnike iz celjskih pokrajin. Preden je padel prvi sneg, je bilo v Vitovčevih rokah skoraj vse ozemlje celjskih grofov. Zmago za zmago so slavili Celjanje; kneginja Katarina pa se ni mogla veseliti prav iz srca. Hvaležna je bila svojemu poveljniku, občudovala ga je, a rada ga ni imela. S tesnobo in strahom je pričakovala trenutja, ko se vrne na čelu svoje vojske kot gospodar.«

Vir: Fran Detela: *Pegam in Lambergar*. Ljubljana: Mihelač, 1995, str. 123–124.

NALOGE OZ. VPRAŠANJA NA ODLOMEK

1. NALOGE S KRATKIMI ODGOVORI

- Katere dežele na slovenskem je zajel boj za celjsko dediščino?
Odgovor: Učenec pove, da je boj za celjsko dediščino zajel Štajersko, Koroško in Kranjsko.
- Iz katerih dežel so bili vojaki, ki so priskočili na pomoč Vitovcu?
Odgovor: Na pomoč so mu prišli vojaki iz Ogrske in Hrvaške.
- V kakšnem medsebojnem odnosu sta bila Vitovec in kneginja Katarina?

Odgovor: Vitovec je branil celjsko last v imenu kneginje, a v bistvu je njihovo posest želel obdržati zase.

2. NALOGA S PROSTIM ODGOVOROM

- Napišite nadaljevanje odlomka (ok. 200 besed) – sestavite ga tako, da bo zgodba potrjevala zgodovinska dejstva.

Odgovor: Učenec s pomočjo učbenika samostojno predela del snovi, ki se tiče tematike Celjskih grofov in sam sestavi nadaljevanje odlomka, ki se mora ujemati z zgodovinskim ozadjem.

3. RAZISKOVALNO VPRAŠANJE (NA AVTORJA)

- Ali je avtor napisal še kakšno delo, ki temelji na podobnem zgodovinskem ozadju? Katero?

Odgovor: Učenec s pomočjo dodatne literature ugotovi, da je Fran Detela napisal še delo Veliki grof, ki ima podobno zgodovinsko tematiko delu Pegam in Lambergar.

4. AVTENTIČNA NALOGA

- Učenci naj se razdelijo v dve skupini za debato. Ena skupina naj zagovarja razloge, zakaj bi morala celjska dediščina pripadati cesarju in druga, zakaj vdovi Ulrika II.

Odgovor: Učence razdelimo v dve skupini za debato s pomočjo žreba. Ena stran mora zagovarjati razloge za pripadnost celjske dediščine cesarju in druga za pripadnost dediščine kneginji Katarini (vdovi Ulrika II). S pomočjo razdelitve učencev na dve nasprotujoči si skupini, bomo omogočili njihovo aktivno udejstvovanje. Prav tako bomo tako spodbudili kritično razmišljanje, ki bo pripomoglo tudi k boljšemu poznavanju tega zgodovinskega obdobja.

2. LITERARNO DELO PO IZBORU SKUPINE

1. NASLOV: Moj ata, socialistični kulak

2. OSNOVNI PODATKI O AVTORJU:

Tone Partljič se je rodil 5. avgusta 1940 v Mariboru očetu železničarju in mami gospodinji. Otroštvo je preživel v Pesnici pri Mariboru. Svoj rojstni kraj je opisal v knjigah: *Hotel sem prijeli sonce*, *Slišal sem, kako trava raste* in v komediji *Moj ata, socialistični kulak*.

Partljič je svoje šolanje začel v rojstnem kraju Pesnici, kjer je obiskoval osnovno šolo. Nižjo gimnazijo, učiteljske in pedagoško akademijo je obiskoval v Mariboru. Partljič je diplomiral iz slovenskega in angleškega jezika. Da bi bil rad pisatelj, je začutil na učiteljski, ko mu je bilo kakih sedemnajst let.

Bil je učitelj v Ribnici na Pohorju, v Vuzenici in na Sladkem Vrhu. Od 1971 do 1991 je bil v službi v treh gledališčih, kot dramaturg v Mariboru, kot umetniški vodja v Mestnem gledališču v Ljubljani in v ljubljanski Drami. Od 1991 do 2004 je služboval v Državnem zboru kot poslanec.

Partljič je tudi predsednik [Bralne značke Slovenije](#).

Doslej je izdal 23 knjig: štiri za otroke in nekaj novel in romanov za odrasle. Najbolj pa je znan po svojih komedijah za gledališče. Največkrat so ponavljali *Ščuke pa ni*, *Moj ata, socialistični kulak*, *Štajerc v*

Ljubljani, Gospa poslančeva, Čaj za dve in monokomedijo *Čistilka Marija*, ki jo že nekaj let igra hčerka Mojca. Za te gledališke komedije je prejel prestižno nagrado Prešernovega sklada. Napisal je tudi scenarij za film *Moj ata, socialistični kulak*.

Povzeto in prepisano iz: http://sl.wikipedia.org/wiki/Tone_Partlji%C4%8D.

Njegova dela:

Proza: *Hotel sem prijeli sonce*, 1981; *Ne glej za pticami*, 1967; *Slišal sem, kako trava raste*, 1990;

Drame in komedije: *Ščuke ni, ščuke ne*, 1977; *Nasvidenje med zvezdami*, 1981; *Moj ata, socialistični kulak*, 1983; *Štajerc v Ljubljani*, 1995

Radijske igre: *Nekoč in danes*, 1982; *Domača naloga*, 1982; *Rdeče in sinje med drevjem*, 1987

TV drame in filmski scenariji: *Mama umrla, stop*, 1974; *Vdovstvo Karoline Žašler*, 1976; *Oblaki so rdeči*, 1983

Dramatizacije: *Kekec je pač kekec*, 1974; *Zločin na meji*, 1974; *Vsem galjotom vile v vamp*, 1984

3. VIR ZA IZBRANI ODLOMEK (PREPISAN ODLOMEK):

- Partljič, Tone. http://sl.wikipedia.org/wiki/Tone_Partljič. Datum prenosa: 30.10. 2008.

4. ZGODOVINSKO OZADJE:

Zgodba se odvija na Štajerskem v času po drugi svetovni vojni (1945–1948). Jugoslavija je pod oblastjo Tita in komunistične partije. Ta začne nemudoma uveljavljati revolucionarne ukrepe, ki bi vodili preko socializma do komunizma. Poleg monopola nad oblastjo in indoktrinacijo prebivalcev partija obračuna z nasprotniki ter začne z nacionalizacijo. Zemljo, zaplenjeno veleposestnikom in cerkvi, so podelili kmetom oz. »tistemu, ki jo obdeluje«. Leta 1948 pride do spora med Titom in Stalinom, v katerem je Jugoslavija izključena iz zveze socialističnih držav, nastopi ekonomska blokada in pojavi se grožnja vojne s Sovjetsko zvezo. Partija v čistki hitro odstrani staliniste, njihove dejanske ali osumljene simpatizerje.

5. PRIMERNOST ZA:

a) osnovno šolo

b) srednjo šolo

IZBRANI ODLOMEK: (prepis odlomka, od 200 do 300 besed)

ŽUPNIK: In ti, Malek, se strinjaš s temi!?

ATA: S čim?

ŽUPNIK: (Potegne časopis iz žepa in bere). »Zemljiška posestva cerkve, samostanov in verskih ustanov se razlastijo z zgradbami in napravami brez odškodnine ...« Se ti zdi prav, da kradejo bogu ...

ATA: Tega si nisem jaz izmislil.

ŽUPNIK: Vzel pa boš?

ATA: Bom.

ŽUPNIK: Tudi župnijsko?

ATA: Kar bom pač dobil.

ŽUPNIK: Malek, to bi bil božji rop ... To je božja zemlja, z božjo pomočjo župnišču dana, z božjo pomočjo obdelovana ...

OLGA: Obdelovala je ni božja roka, ampak dninarji in najemniki. Sami niste delali nikomur, toda socialistični motto je zemljo tistemu, ki jo obdeluje.

MAMA: Olga, nehaj!

ATA: Saj vem bojo pustili deset hektarov ... Kaj boste z njimi, jaz imam dva otroka ... vi pa nobenega.

OLGA: Saj ne veš, ata!

ŽUPNIK: Dekle, da se ti jezik ne posuši!

MAMA: Olga, zdaj pa tiho!

ŽUPNIK: Če boš vzela župnijsko zemljo, Malek, ti ne bo rodila, živina, ki se bo pasla na njej, bo poginila, toča bo vse oklestila, zapomni si!

ATA: Ne boste me prestrašili.

OLGA: Opij za ljudstvo.

ŽUPNIK: (Stopi zdaj čisto blizu Maleka, prime ga za suknjič). Malek, pomisli, kdo ti je rešil življenje na fronti! Pomisli, kako si pozabil na obljubo naši devici Mariji? Ženo si poslal s svečo, misliš, da ne vem! Velik grešnik si, ker si izgubil boga, ampak pazi, da bog ne bo izgubil tebe e... Potem ti gorje ...

ATA: Nisem pozabil na na boga, ampak enkrat v življenju bi tudi jaz hotel imeti malo zemlje ... In če mi jo dajo komunisti, jo bom vzela od komunistov. Vi mi niste nikdar ničesar dali, razen pokore in blagoslova ...

ŽUPNIK: Apaga satan! Veli grešnik si, Malek!

ATA: Dobro, povejste, kaj hočete? Zakaj mi ne date miru?

ŽUPNIK: Hočem, da ne vzameš moje zemlje, vzemi Medvedovo! Amen!"

Vir: Tone Partljič: *Moj ata, socialistični kulak*. Maribor: Založba obzorja, 1985, str. 32–33.

NALOGE OZ. VPRAŠANJA NA ODLOMEK

1. NALOGE S KRATKIMI ODGOVORI

- Zakaj bo Malek dobil zemljo?

Odgovor: Zaradi agrarne reforme (»Zemljo tistemu, ki jo obdeluje.«).

- Koga so v odlomku razlastili?

Odgovor: Cerkve, samostane in verske ustanove.

- Pod vplivom katere ideologije je Olga?

Odgovor: Socialistične/komunistične.

2. NALOGA S PROSTIM ODGOVOROM

- V 200 besedah razloži, kateri so bili motivi cerkve proti agrarni reformi. Ne pozabi, da je odlomek komedija, zato si pomagaj še z učbenikom za 4. letnik gimnazij *Naša doba*.

Odgovor: Od dijakov pričakujemo, da bodo pridobili nek splošni zgodovinski vtis o agrarni reformi, in sicer s pomočjo učbenika *Naša doba* in preko literarnega dela samega.

Dijaki naj bi v sestavku omenili, da je imela cerkev ogromno premoženja, katerega si je nabirala skozi zgodovino in se z njimi tudi preživljala. Pri tem so se tudi najbrž v polnosti zavedali, da je njihov status z zamenjavo oblasti postal ogrožen. Njihov namen je bil torej, da posestva ostanejo pod cerkveno kontrolo, vse to pa so poskušali predstaviti tako, da zemlja pripada bogu. Cilj se izkristalizira v zadnjem stavku Partljičevega odlomka: »Hočem, da ne vzameš moje zemlje, vzemi Medvedovo! Amen!«

3. RAZISKOVALNO VPRAŠANJE (NA AVTORJA)

- V katero obdobje spada avtor Tone Partljič? Poznate še kakšno njegovo delo? Ali veste s čim se Tone Partljič ukvarja poleg pisateljevanja?

Odgovor: Učenec mora odgovoriti, da Tone Partljič sodi v sodobno slovensko književnost.

Učenec mora znati, na podlagi odpredavane snovi, naštetih vsaj dva njegova dela, naprimer Ščuke ni, ščuke ne in Štajarc v Ljubljani. Učenci na podlagi splošnega znanja vedo, da se Tone Partljič ukvarja tudi s politikom.

4. AVTENTIČNA NALOGA

- Napiši propagandno besedilo/reklamo/plakat, ga po želji opremi z grafičnimi elementi, dodaj gesla oziroma parole (v stilu takratnih gesel, npr. *Vera je opij za ljudstvo!*) ... To naredi na tak način, da se postaviš ali na stran duhovščine in veleposestnikov ali pa na stran tistih, ki bi po agrarni reformi zemljo pridobili. Izdelek boš predstavil/a pred razredom in utemeljil/a svojo odločitev.

Odgovor: Učenci se morajo postaviti ali na stran duhovščine ali na stran novih prejemnikov zemlje in v skladu s tem zagovarjati svoje stališče. Zavedati se morajo, da je poskušal vsak čim boljše utemeljiti, zakaj je njihovo stališče boljše, da se potekala zborovanja in zbiranja podpisov proti razlastitvi Cerkve. Skratka, uporabiti morajo vse svoje znanje o tem poglavju zgodovine, da bodo naredili izdelke čim boljše. Gesla naj dodajo zato, da bodo duhovito popestrili plakate/propagandna besedila. Če se ne spomnijo svojih rim, lahko prelistajo knjigo in prepišejo ali aktualizirajo kako Tinčkovo domislico. Učenci bodo izdelke predstavili pred razredom, z utemeljitvijo pa bodo spodbudili debato drugih dijakov, ki se s predstavljenim ne bodo strinjali; stekla naj bi živahna debata, ki bo vključevala večino v razredu.

POROČILO O SKUPINSKEM DELU

Načrt razporeditve skupinskega dela oz. sodelovalnega učenja

ČLAN ŠT. 1: Mojca Hrvatina

OPIS NALOGE:

Na podlagi dogovora na prvem sestanku skupine obdela delo, ki smo ga izbrali sami. Sestavi nalogo s prostimi odgovori in avtentično nalogo za delo *Moj ata, socialistični kulak*. Napiše tudi rešitve za določene naloge. Na zadnjem sestanku aktivno sodeluje pri izdelavi PP –predstavitve.

ČLAN ŠT. 2: Miha Samsa

OPIS NALOGE:

Na podlagi dogovora na prvem sestanku obdela delo, ki smo si ga izbrali sami. Sestavi zgodovinsko ozadje za obe literarni deli, ter napise nalogo s kratkimi odgovori. Prostovoljno se javi za prepis odlomka dela *Moj ata, socialistični kulak*. Na zadnjem sestanku aktivno sodeluje pri oblikovanju PP–predstavitve.

ČLAN ŠT. 3: Tjaša Štefančič

OPIS NALOGE:

Na podlagi dogovora na prvem sestanku skupine obdela delo, ki smo ga izbrali sami. Napiše osnovne podatke o avtorju, ter raziskovalno vprašanje o avtorju, za delo *Moj ata socialistični kulak*. Napiše tudi poročilo o skupinskem delu. Na zadnjem skupinskem sestanku aktivno sodeluje pri oblikovanju PP–predstavitve.

ČLAN ŠT. 4: Nika Čelešnik

OPIS NALOGE:

Na podlagi dogovora na prvem sestanku obdela delo, ki je bilo določeno s strani profesorice (*Pegam in Lambergar*). Na podlagi prebranega dela sta skupaj z Darjo določili odlomek iz dela *Pegam in Lambergar*. Skupaj napišeta osnovne podatke o avtorju (dopolnjujejo se podatki o avtorju iz dveh virov). Po dogovoru z Darjo napiše nalogo s kratkimi odgovori in nalogo s prostimi odgovori. Na zadnjem skupinskem sestanku aktivno sodeluje pri oblikovanju PP-predstavitve.

ČLAN ŠT. 5: Darja Lavrič

OPIS NALOGE:

Na podlagi dogovora na prvem sestanku obdela delo, ki je bilo določeno s strani profesorice (*Pegam in Lambergar*). Na podlagi prebranega dela sta skupaj z Niko določili odlomek iz dela *Pegam in Lambergar*. Skupaj z Niko napišeta osnovne podatke o avtorju. Po dogovoru z Niko napiše raziskovalno vprašanje, ter avtentično nalogo. Na zadnjem skupinskem sestanku aktivno sodeluje pri nastajanju PP-predstavitve.

DATUMI SKUPINSKEGA DELA	OPIS DELA
Četrtek, 23.10. 2008	Prvo srečanje skupine in spoznavanje članov. Določili smo dve skupini, vsaka zadolžena za obravnavo enega literarnega dela. Določili smo tudi drugo literarno delo.
Četrtek, 30.10. 2008	Določitev odlomka za obe literarni deli, pogovor o vprašanjih na odlomka, o tem kaj bomo natisnili na prosojnico ... določitev datuma za zadnje srečanje.
Torek, 4.11. 2008	Oblikovanje naše skupinske naloge, razdelitev oseb za predstavitev naloge, citiranje virov ter oblikovanje prezentacije. Tekom vseh teh srečanj smo se zelo veliko zadev dogovorili tudi preko spleta.

ABECEDNI SEZNAM UPORABLJENE LITERATURE IN VIROV:

1. Detela, Fran. *Pegam in Lambergar*. Ljubljana: Mihelač, 1995. 123–24.
2. Detela, Fran. *Pegam in Lambergar*. Ljubljana: DZS, 2001. 189–200.
3. Literatur in Kontext: Detela, Fran. Dostopno na medmrežju <http://lic.ned.univie.ac.at/sl/node/20065>. Datum prenosa: 29.10.2008.
4. *Leksikon Cankarjeve založbe*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1982. 63.
5. Partljič, Tone. *Moj ata, socialistični kulak*. Maribor: Založba Obzorja, 1985. 32–33.
6. Partljič, Tone. http://sl.wikipedia.org/wiki/Tone_Partljič. Datum prenosa: 30. 10. 2008.
7. Pavliha, Boris. *Zgodovina maturi 2003*. Kamnik: ICO, 2002. 213–223.

Repe, Božo. *Naša doba, Oris zgod. 20.stoletja, učbenik za 4. razred gimnazije*. Ljubljana: DZS, 2005.

OBVEZNA SKUPINSKA NALOGA: UPORABA LITERARNIH DEL Z ZGODOVINSKO VSEBINO PRI POUKU ZGODOVINE

ČLANI SKUPINE:

1. Černe Mina
2. Jelenko Jernej
3. Logar Anja
4. Šturm Ana
5. Vovk Živa

1. LITERARNO DELO:

1. NASLOV:

Vitan Mal: Skrivnost, imenovana Potočka zijalka

2. OSNOVNI PODATKI O AVTORJU :

Vitan Mal se je rodil 25. 10. 1946 v Ljubljani. Študiral je slavistiko in knjižničarstvo. Poleg pisanja se je ukvarjal tudi z novinarstvom in s snemanjem filmov. Bil je urednik Otroškega in mladinskega programa na Radiu Slovenija.

Znan je predvsem po pripovednih delih za mladino, pisal je tudi za odrasle. Napisal je veliko povesti, izobraževalnih slikanic, biografij, televizijskih iger ...

Najbolj znani romani za mlade so Na ranču veranda, Nedelja nekega poletja, Hitro hitreje, Baronov mlajši brat, Žigana ... Dobro poznane so tudi mladinske kriminalke kot so Dvojni agent Žardna, Žardna in hiša duhov, Žardna in ukradeni angel, Žardna in Petek...

Po njegovi povesti Teci, teci kuža moj je bil posnet film Sreča na vrhovi. Sodeloval je tudi pri pisanju scenarija za filma Poletje v školjki in Poletje v školjki 2.

Za najmlajše je pisal v številnih otroških revijah kot so Ciciban, Kurirček, Pionirski list ...

3. VIR ZA IZBRANI ODLOMEK (PREPISAN ODLOMEK):

Vir: Vitan Mal: Skrivnost, imenovana Potočka zijalka, Ljubljana: DZS, 1998.

4. ZGODOVINSKO OZADJE:

Potočka zijalka je jama, ki leži na nadmorski višini 1700 metrov v pobočju gore Olševe nad Logarsko dolino.

Pred približno 20 000 do 40 000 leti, v kameni dobi, naj bi bilo tam središče tedanjih lovcev. Danes govorimo o štirih poledenitvah, imenovanih po alpskih rekah Gunz, Mindel, Riss in Würm, ki so se odvijale v preteklosti. V čas med prvim in drugim vrhuncem würmske poledenitve se umeščajo obiski Potočke zijalke v pleistocenu.

Danes je to pomembno arheološko in paleološko središče oziroma najdišče.

Izkopavanja v Potočki zijalki so se pričela leta 1928 pod vodstvom Srečka Brodarja. Našli so kosti več kot 40 različnih vrst živali, 130 kamnitih konic puščic, razna kamnita orodja, ki jih je uporabljal prednik današnjega človeka, in še druge stvari. Eden izmed zanimivih predmetov naših prednikov je tudi prastara piščal, ki je narejena iz preluknjane medvedje čeljusti.

Najdbe danes hrani Pokrajinski muzej Celje.

5. PRIMERNOST ZA:

- osnovno šolo

IZBRANI ODLOMEK:

Razvoj orodja človeških prednikov

"Ta orodja imenujemo prodnjaki in kot prodnjaška kultura predstavljajo prvo stopnjo v razvoju orodja.

Druga stopnja, to je pestnajška kultura, pa je nastopila po tem, ko je prednik današnjega človeka spoznal, da z večkratnim udarjanjem lahko odbije od osnovnega kamna luske na več koncih in tako kamen oblikuje po svojih željah. S tem, ko je odbijal odbitke v raznih smereh, so nastajali ostrejši cikcakasti robovi, s katerimi si je pomagal pri delu. Kljub temu pa je uporabnost takšnih pestnjakov še vedno precej nedoločena.- skratka, ni še znal izdelati orodja za povsem določen namen.

Do novega napredka pri izdelavi kamnitega orodja in s tem do uveljavitve kulture odbitkov je prišlo takrat, ko je človekov prednik spoznal, da so odbitki, ki odletijo od osnovnega kamna, ostrejši in primernejši za nadaljnjo uporabo kot kamen, od katerega jih je odbil. Izdelal je prve ročne konice, nadvse primerne za pritrdjevanje na lesene ali koščene palice in držala. Široki odbitki so postali značilnost mousterienske kulture, katere nosilec je bil neandertalec, zaznamovala pa je srednji paleolitik.

Pomembno spremembo v izdelavi orodja je prineslo spoznanje, da se kamen lahko kolje v ozke

kline. Tako je ledenodobni človek iz njih izdelal orodje, namenjeno za povsem določena opravila, pa tudi pripomočke za izdelovanje drugih orodij. Prvikrat se je lotil tudi obdelave kosti in rogovine. Oblikoval jih je v konice. S kremenastim šilom je vrtal v podlago, z ubadali pa si je pomagal pri izdelavi prvih umetnin. V čas mlajšega paleolitika namreč segajo začetki umetnosti. Znamenite slikarije v votlinah so doma predvsem v Franciji in Španiji, z vrezovanjem pa so nastajale tudi umetnine iz kamna in kosti...

Nosilec te napredne aurignacienske kulture je bil Homo sapiens. To pa je že moderni človek, ki se je po Evropi razširil v razmeroma ugodnih podnebnih razmerah med prvim in drugim vrhuncem wurmske poledenitve – v času, v katerega se umeščajo tudi obiski Potočke zijalke."

Vir: Vitan Mal: Skrivnost, imenovana potočka zijalka, Ljubljana: DZS, 1998, str. 20-23.

NALOGE OZIROMA VPRAŠANJA NA ODLOMEK:

1. NALOGE S KRATKIMI ODGOVORI:

1. Kdo je bil nosilec napredne aurignacienske kulture? Obkrožite pravilni odgovor.

- a) Homo sapiens
- b) neandertalec
- c) pitekantrop

2. Dopolnite spodnji tekst:

Kulture povezane z razvojem orodja človeških prednikov si sledijo po stopnjah. Prvo stopnjo v razvoju orodja imenujemo _____kultura. Druga stopnja je _____ kultura. Do novega napredka pri izdelavi kamnitega orodja je prišlo v **kulturi odbitkov**. Značilnost _____ kulture so široki odbitki, njen nosilec pa je neandertalec. Naslednja naprednejša stopnja je _____ kultura, katere nosilec je Homo sapiens oz. moderni človek. Pozneje se je razvila še naprednejša **gravettienska kultura**, ki je trajala skozi ves drugi del wurmske poledenitve. Po dokončnem umiku ledenikov pa nastopi **mezolitska kultura**, za katero so značilna orodja geometrijskih oblik.

3. Kje hranijo arheološke najdbe iz Potočke zijalke?

2. NALOGA S PROSTIM ODGOVOROM:

Zakaj so človeški predniki potrebovali orodje in iz česa so ga izdelali?

3. RAZISKOVALNO VPRAŠANJE (NA AVTORJA):

Navedi še vsaj 3 dela Vitana Mala.

4. AVTENTIČNA NALOGA:

Napišite krajšo zgodbo. Predstavljajte si, da ste pračlovek, ki živi v dobi paleolitika. Kako bi potekal vaš dan?

REŠITVE NALOG:

1. NALOGA:

1. Odgovor je a, Homo sapiens.

2. Kulture povezane z razvojem orodja človeških prednikov si sledijo po stopnjah. Prvo stopnjo v razvoju orodja imenujemo **prodnjaška** kultura. Druga stopnja je **pestnjaška** kultura. Do novega napredka pri izdelavi kamnitega orodja je prišlo v **kulturi odbitkov**. Značilnost **moustérienske** kulture so široki odbitki, njen nosilec pa je neandertalec. Naslednja naprednejša stopnja je **aurignacienska** kultura, katere nosilec je Homo sapiens oz. moderni človek. Pozneje se je razvila še naprednejša **gravettienska kultura**, ki je trajala skozi ves drugi del würmske poledenitve. Po dokončnem umiku ledenikov pa nastopi **mezolitska kultura**, za katero so značilna orodja geometrijskih oblik.

3. Najdbe iz Potočke zijalke hrani Pokrajinski muzej v Celju.

2. NALOGA:

Orodja po imenu prodnjaki so izdelovali iz prodnjakov. Sprva so si z njimi pomagali pri vsakdanjih opravilih. Kasneje si je z njimi pomagal pri delu. Ko so odkrili, da se kamen lahko kolje v ozke koline, so izdelali orodje, namenjeno za povsem določena opravila.

(Odgovorijo lahko tudi, da so orodja uporabljali za lov, obrambo... Možnih je več različnih variacij odgovora.)

3. NALOGA:

Vitan Mal je pisal še povesti, kot so Roki Rok, Mali veliki junak, Baronov mlajši brat ..., nato izobraževalne slikanice, kot so Tod žive Slovenci, Z računalnikom, Pravljica potuje, biografije o Bojanu Križaju (Za čas in čast), televizijske igre (Kuhinja pri violinskem ključu). Bil je tudi soscenarist mladinskih filmov Sreča na vrvici in Poletje v školji I, II.

(Dovolj je, če učenec navede 3 dela izmed katerihkoli zvrsti. Možni so še odgovori: Na ranču veranda, Nedelja nekega poletja, Hitro hitreje, Žigana, Dvojni agent Žardna, Žardna in hiša duhov, Žardna in ukradeni angel, Žardna in Petek, Teci, teci kuža moj.)

4. NALOGA.

Učenci napišejo krajšo zgodbo (okoli pol do ene strani formata A4). Možnih je več interpretacij. Pustimo domišljiji prosto pot. Seveda pa mora biti naš kriterij ocenjevanja tukaj usmerjen predvsem na učenčevo razumevanje konteksta paleolitske dobe, ali so njegove predstave paleolitika sploh pravilne.

2. LITERARNO DELO PO IZBORU SKUPINE:

1. NASLOV:

Ivan Cankar: Slovensko ljudstvo in slovenska kultura

2. OSNOVNI PODATKI O AVTORJU:

Ivan Cankar (1878–1918) se je rodil na Vrhniki, kot osmi otrok med dvanajstimi v družini revnega trškega krojača. Že v dijaških letih je napisal prve pesmi, ki jih je objavil v Vrtnu in Ljubljanskem zvonu. Leta 1896 je odšel na Dunaj študirat tehniko, vendar študija ni dokončal, povsem ga je prevzel svet moderne umetnosti.

Leta 1907 je bil Cankar na listi socialdemokratske stranke kandidat za državnega poslanca. V Ljubljani je nastopal na volilnih shodih, dobil veliko podpore, vendar ni bil izvoljen.

Zaradi predavanja *Slovenci in Jugoslovani* je bil obsojen na teden dni zapora, nato je moral sredi novembra 1915 k vojaku v Judenburg na avstrijskem Štajerskem. Zaradi telesne šibkosti je bil nato ob koncu leta izpuščen. Njegovo zdravje je počasi pešalo. Umrli je decembra, leta 1918. Pokopan je v skupni grobnici »moderne«.

Med njegova najbolj znana dela spadajo; pesmi, zbrane v ciklu *Dunajski večeri*, drame *Romantične duše*, *Hlapci*, *Za narodov blagor*, *Kralj na Betajnovi...*, knjiga *Erotika*, pa cela vrsta kratkih pripovedi;

Vinjete, Na klancu, Hiša Marije pomočnice, Martin Kačur, Bela krizantema... Pisal je tudi farse, črtice, romane in ostala besedila. Zelo pomembna so tudi nekatera njegova predavanja.

3. VIR ZA IZBRANI ODLOMEK:

Vir: Branja (Berilo in učbenik za 3. letnik gimnazij ter štiriletnih strokovnih šol), Ljubljana: DZS, 2002.

4. ZGODOVINSKO OZADJE:

Slovenci v Avstro-Ogrski (1860 - 1914)

V času pred prvo svetovno vojno Slovence najdemo razkosane v treh državah; v Kraljevini Italiji, v ogrski polovici monarhije, ter v avstrijskem delu monarhije.

Obdobje med 1860 in 1914 za Slovence pomeni začetek ustavne dobe. Začelo se je organizirano slovensko narodnopolitično gibanje, ki se je v 60. letih manifestiralo predvsem skozi čitalniško dejavnost in na taborih. Nastajali so narodni programi (Mariborski, Zedinjena Slovenija)

To je bil tudi čas nastanka in delovanja prvih slovenskih političnih strank (KNS, SLS, NNS, JSDS). Nastajala so tudi številna slovenska društva.

Na Slovensko je počasi začel prodirati tudi moderni kapitalizem, ki je pripeljal železnico ter povzročil precejšnje gospodarsko-socialne posledice, med njimi je bilo predvsem opazno propadanje kmečkega prebivalstva, napredovanje urbanizacije in propadanje domačih obrti.

5. PRIMERNOST ZA:

- srednjo šolo

IZBRANI ODLOMEK:

Prešernov spomenik

"V Ljubljani so postavljali Prešernu spomenik in so napravili veliko slavje. Kdo je bil slavljen: ali Prešeren, ali njegov spomenik, ali oče Janez Bleiweis, ali župan Hribar, še ni natanko dognano; dognano je le toliko, da je bilo tako veliko in imenitno slavje, kakršnega narod še ni doživel; vse je bilo brez mere navdušeno, posebno zategadelj, ker se ni vedelo zakaj. O Prešernu je vedel tisti narod le toliko, da je rad vino pil, da je živel v divjem zakonu in da je zaljubljene pesmi pel; o spomeniku pa je vedel toliko, da je neizrečeno neokusen – ampak slavje je bilo lepo in lep je bil dan. Lep je bil dan, še lepši je bil večer. Toliko cvička se še nikoli ni stočilo v Ljubljani, toliko

slovesnih govorov se še nikoli ni govorilo, celi potoki najglasnejših fraz so curljali po ulicah in so se stekali v Ljubljano. Narod je bil navdušen in je na veličasten način dokazal svoje neomajno domoljubje - in praznik je bil semenj motovilastega slavokričanja in bobnastega vseslovanstva. Zakaj na semnju je bil Prešernov spomenik, Prešernovega duha ni bilo; na semnju je bil narod, ljudstva ni bilo! -

Popoldne je šele prišlo ljudstvo. In ljudstvo ni slavilo praznika, ljudstvo ni bilo navdušeno, ne za Prešernov spomenik, ne za vseslovanski boben, ne za fraz curljajoče potoke. Ljudstvo je prišlo pozdravit tistega človeka, ki je pred petdesetimi leti v svojem obupu in v svoji bridkosti slutil, kar vidi danes ljudstvo samo - svetel cilj na gori: »Največ sveta otrokom sliši Slave, tja bomo našli pot.«-

Takrat se je jasno pokazala silna razdalja med ljudstvom in narodom. Morda sta čutila to silno razdaljo obadva, ljudstvo in narod - morda sta videla obadva tisti brezmejno široki, brezdanje globoki prepadi, ki ju loči od nekdanj in ki je do vrha napolnjen s smradljivo vodo smradljivih fraz..."

Vir: Branja (Berilo in učbenik za 3. letnik gimnazij ter štiriletnih strokovnih šol), Ljubljana: DZS, 2002, str. 124.

NALOGE OZ. VPRAŠANJA NA ODLOMEK

1. NALOGE S KRATKIMI ODGOVORI:

1. Kje stoji spomenik Franceta Prešerna, o katerem govori odlomek?
2. Kdo je bil v času odkritja spomenika (leta 1905) ljubljanski župan?

- a) Ivan Tavčar
- b) Ivan Hribar
- c) Zoran Jankovič

3. Poveži:

KNS	župan
Maks Fabiani	arhitekt
Ivan Zajc	kipar

2. NALOGA S PROSTIM ODGOVOROM:

Primerjaj odnos do kulture danes in nekoč. Ali se slovesnosti za kulturne praznike razlikujejo od opisanega dogodka?

3. RAZISKOVALNO VPRAŠANJE (NA AVTORJA):

Poiščite podatke o tem, kdaj, kje in komu je bilo namenjeno Cankarjevo predavanje Slovensko ljudstvo in slovenska kultura?

4. AVTENTIČNA NALOGA

Izdelajte reklamni letak oziroma zloženko, ki naj ne obsega več kot en list velikosti A4. Tematsko naj bo letak orientiran na Ljubljano in spomenik Franceta Prešerna. Letak naj bo opremljen z vsemi atributi, ki so za turista zanimivi, privlačni ter uporabni. Zloženko primerno ilustrirajte oz. jo opremite s slikovnim gradivom

REŠITVE NALOG:**1. NALOGA:**

1. Spomenik Franceta Prešerna stoji na Prešernovem trgu, v izteku Miklošičeve in Čopove ulice v Ljubljani.

2. Pravilen je odgovor b, Ivan Hribar.

3. Pravilne povezave so:

KNS - stranka

Maks Fabiani - arhitekt

Ivan Zajc - kipar

Ivan Hribar - župan

2. NALOGA

Menim, da se odnos do kulture spreminja, tako kot se počasi spreminjajo interesi vsakokratne družbe. V posameznih obdobjih so določene stvari pomembnejše od drugih, zato se mi zdi, da so bili mogoče taki kulturni dogodki, kot ga v delu opisuje Cankar, v času, ko se je gradila naša

nacionalna zavest bolj pomembni, opaženi in obiskani, kot pa danes, ko imamo svojo državo.
(možne so tudi drugačne variacije odgovorov)

3. NALOGA

Prvo Cankarjevo predavanje v Trstu leta 1907 je bilo namenjeno tržaškim delavcem, kot odkrito sporočilo pisateljevega prepričanja in nazorov. Cankarjevo manifestativno predavanje je vzbudilo precejšnje zanimanje, ker je med drugim prikazovalo pisano sliko podob iz narodove preteklosti in opisalo dogodke iz sodobne stvarnosti.

4. NALOGA

Učenci izdelajo atraktivno zloženko/plakat z vsemi zanimivimi in uporabnimi atributi, ki pritegnejo turista.

POROČILO O SKUPINSKEM DELU:

Načrt razporeditve skupinskega dela oz. sodelovalnega učenja:

ČLAN ŠT. 1: Černe Mina

OPIS NALOGE: Izdela atraktivne prosojnice, sodeluje pri sestavi vprašanj za odlomek iz dela Vitana Mala, Skrivnost imenovana Potočka zijalka. Za vprašanja, povezana s tem odlomkom poišče in napiše tudi odgovore. Na predstavitvi na kratko predstavi vprašanja oziroma naloge ter odgovore v zvezi z delom Vitana Mala.

ČLAN ŠT. 2: Jelenko Jernej

OPIS NALOGE: Sodeluje pri sestavi vprašanj za odlomek iz Cankarjevega dela Slovensko ljudstvo in slovenska kultura, za te naloge oziroma vprašanja poišče in napiše odgovore. Izdela tudi atraktivno turistično zloženko. Pri predstavitvi na kratko predstavi vprašanja oziroma naloge ter odgovore v zvezi z delom Ivana Cankarja.

ČLAN ŠT. 3: Logar Anja

OPIS NALOGE: Izbere in prepíše odlomek iz dela Vitana Mala, Skrivnost imenovana Potočka zijalka. Poišče in napiše podatke o avtorju ter zgodovinskem ozadju tega dela. Sodeluje pri sestavi vprašanj za obe deli. Pri predstavitvi na kratko predstavi delo in avtorja (Vitan Mal, Skrivnost imenovana Potočka zijalka).

ČLAN ŠT. 4: Šturm Ana

OPIS NALOGE: Izbere in prepíše odlomek iz dela Ivana Cankarja. Poišče in napiše podatke o avtorju ter zgodovinskem ozadju tega dela. Sodeluje pri sestavi vprašanj za obe deli. Izpolni obrazec za prvo skupinsko nalogo. Pri predstavitvi na kratko predstavi delo in avtorja (Ivan Cankar, Slovensko ljudstvo in slovenska kultura).

ČLAN ŠT. 5: Vovk Živa

OPIS NALOGE: Izdela atraktivno powerpoint predstavitev, sodeluje pri sestavi vprašanj za delo Vitana Mala, Skrivnost imenovana Potočka zijalka. Pri predstavitvi na kratko predstavi delovanje skupine.

DATUMI SKUPINSKEGA DELA	OPIS DELA
11. 10.	<p>Ustvarimo skupno mailing listo za skupino 4, kjer potem preko e-mailov vseskozi poteka živahna debata v zvezi s prvo skupinsko nalogo.</p> <p>Pošlje se tudi prvi e-mail vsem v skupini, o tem, kdaj se prvič dobimo in o tem, kaj naj se do takrat že naredi. Vsak naj do prvega sestanka pripravi nekaj predlogov za izbirno delo, za katerega se bomo nato odločili na prvem sestanku.</p>
16. 10.	<p>Po predavanjih imamo prvi sestanek, kjer se dogovorimo o izbranih delih in odlomkih. Izberemo določen odlomek iz dela Vitana Mala. Za drugo delo izberemo tekst Ivana Cankarja. Dogovorimo se tudi o nadaljnjem delu, in sicer o tem, da naj vsak poišče nekaj vprašanj oziroma nalog za izbrane odlomke, da potem izberemo najboljše.</p> <p>Razdelimo si tudi preostalo delo; kaj bo kdo naredil in približno kako smo si to zamislili.</p> <p>Dogovorimo se tudi za naslednji sestanek. Vseskozi poteka tudi dogovarjanje in pošiljanje gradiva (prepisanih odlomkov, zgodovinskih ozadij ter podatkov o avtorjih) preko e-mailov.</p>
16.10. - 30. 10.	<p>Individualno delo na tekstih, sestavljanje vprašanj, aktivna debata po e-mailu, izpolnjevanje obrazca, dogovarjanje o izgledu prosojnic, powerpointa,...</p>

30. 10.	Krajši sestanek, na katerem predstavimo naloge oziroma vprašanja, ki smo jih sestavili, ter izberemo tista, ki se nam zdijo najprimernejša. Natančneje se dogovorimo še o nadaljnjih nalogah; kaj je treba še narediti kaj bomo dali na prosojnice, kaj na powerpoint, kako bo potekala predstavitev in kdo bo na predstavitvi predstavljal kaj.
4. 11 .	Še en krajši sestanek za zadnja usklajevanja, na katerem se zmenimo še zadnje podrobnosti, preden oddamo obrazec, prosojnice in powerpoint predstavitev. Dogovorimo se tudi za še zadnje srečanje in sicer v četrtek, 6. 11. ob 14h, pred predstavitvijo, da uskladimo naš nastop za predstavitev.

ABECEDNI SEZNAM UPORABLJENE LITERATURE IN VIROV:

Božič, Branko: Zgodovina 6, Ljubljana: DZS, 1992.

Branja (Berilo in učbenik za 3. letnik gimnazij ter štiriletnih strokovnih šol), Ljubljana: DZS, 2002.

Mal, Vitan: Skrivnost, imenovana Potočka Zijalka, Ljubljana: DZD, 1998.

Zgodovina na maturi 2004, Ljubljana: Gyrus, 2004.

http://sl.wikipedia.org/wiki/Prešernov_spomenik,_Ljubljana: dostopano 11. 10. 2008 ob 22.05.

http://sl.wikipedia.org/wiki/Vitan_mal : dostopano 3. 11. 2008 ob 21.00.

<http://sl.wikipedia.org/wiki/Ljubljana>: dostopano 14.10. 2008 ob 22.00.

http://sl.wikipedia.org/wiki/France_Prešeren: dostopano 14. 10. 2008 ob 22. 15.

<http://www.visitljubljana.si> : dostopano 30. 10. 2008 ob 18.00.

OBVEZNA SKUPINSKA NALOGA: UPORABA LITERARNIH DEL Z ZGODOVINSKO VSEBINO PRI POUKU ZGODOVINE

ČLANI SKUPINE:

1. Nina Obranovič
2. Janja Kavčič
3. Simon Šantavec
4. Žiga Habjan
5. Anton Arko

1. LITERARNO DELO

1. NASLOV: Mejaši

2. OSNOVNI PODATKI O AVTORJU:

Ilka Vašte (rojena Burger), **slovenska** pisateljica, se je rodila **2. junija** 1891 v Novem mestu, umrla pa 3. julija 1967 v Ljubljani. Ilka Vašte je ena najplodovitejših slovenskih romanopisk, saj je z desetimi dolgimi romani na četrtem mestu med slovenskimi književniki te zvrsti. Vašetova je službovala kot učiteljica v Trstu in Ljubljani, znana pa je bila po svojih globokih protiklerikalnih prepričanjih in liberalnih nazorih. Po njej se danes imenuje ulica v Novem mestu.

Prepis iz: http://sl.wikipedia.org/wiki/Ilka_Va%C5%A1te.

3. VIR ZA IZBRANI ODLOMEK (PREPISAN ODLOMEK):

Vašte, Ilka. *Mejaši*. Ljubljana: DZS, 1993.

4. ZGODOVINSKO OZADJE:

Nacionalni miti, so in bodo, burili duha ljudi po vsem svetu z vprašanji: kdo so naši predniki, od kod prihajajo in kdaj so se naselili na ozemlja, kjer danes prebivajo in pri tem Slovenci nismo izjema. Ta vprašanja so še bolj aktualna, ko sta suverenost in svoboda nekega naroda pod vprašajem. In leta 1923 ko je roman izšel, je bila v sosednji Italiji, ogrožena svoboda slovenskega naroda. Absurdni prikaz večvrednosti italijanske rase, kot naslednici Rimskega cesarstva, se je kazala v fašistični politiki s terorjem, nasilnim poitalijančenjem in zapiranjem slovenskih šol, kot tudi vseh drugih slovenskih ustanov. Tu bode v oči še konformizem italijanskega prebivalstva, s katerim smo lahko tudi mirno živeli, do te krvoločne politike, enako kot v tedanji nacistični Nemčiji. Seveda gre vzroke iskati še drugje: tudi v takratnem kapitalističnem sistemu, kjer so evropske banke denarno podpirale te krivične, morilske politike v boju za dobiček. Zato ni naključje, da je pisateljica izbrala za povest, prva stoletja slovanske naselitve na Z. današnje Slovenije, ko so se v 6. stol. Slovanska ljudstva začela priseljevati zaradi avarskega nasilja v Panonski dolini. Iz Gorenjske so se preko Poljanske doline ob reki Sori navzgor, čez gozdnate hribe, naselili v dolini reke Idrijce in naprej ob Soči gor in dol. Povest o Olomiru, Vedrani in njenima otrokoma Miljenki in Marcijanu, nam predstavi čas okoli konca 7. stol. do okoli leta 720 in

nam govori ravno o tem, da Slovenci tu živijo že dolga stoletja in nihče nima pravice pregnati jih iz njihove zemlje.

5. PRIMERNOST ZA: osnovno šolo

IZBRANI ODLOMEK (200-300 besed) ALI PESEM

»Ne, ljuba žena, reci, kar hočeš- na mojem dvoru ne boste uvajale frankovskih šeg niti ne frankovske noše. Vse, kar prihaja od Frankov, mi je zoprno in najbolje mi je v platnu, ki mi ga spredejo in stkejo tvoje pridne roke. Dokler sem jaz karantanski vojvoda, ne bodo Franki vtikali svojih kremplljev v moje stvari.«

Vojvoda je govoril z odločnim glasom. Njegova žena pa je mirno predla dalje in dejala: "Govoriš, kako da so ti Franki največji sovragi."

"Vsaj so tudi!" je poudaril vojvoda in na čelu mu je nabreknila debela žila. "Le poglej, koliko zemlje so že spravili pod svojo oblast. Zdaj se tepo med seboj. Ali ko se zopet združijo, bo našim sosedom Bavarcem huda predla. In potem bomo mi na vrsti."

"Ampak, jasni vojvoda," je povzela s sladkim glasom drobna dvorjanica Zelislava.

"Oprosti, devojka," jo je prestregel vojvoda, "tvoj, jasni, mi zveni tudi tako nekako frankovsko v ušesih."

Dvorjanica je povsila oči na vezenje v naročju, vendar je dejala nekoliko strupen.

"ali tudi frankovse vljudnosti ne ljubiš, vojvoda?"

"Ne, mladenka Zelislava," se je v tem hipu oglasil od okna sem mlad mož, ki se doslej ni bil udeleževal pogovora, "frankovsko vljudnost sovražimo vsi pošteni Slovenci, ker se skriva za njo zgolj prihuljenost in zahrbtnost."

Zelislavo je oblila temna rdečica in sklonila je glavo še nižje na svoje delo.

"Žitomisl prihaja," tako je poizkušala gospodarica obrniti pogovor in je odrinila kolovrat.

Spodaj na grajskem dvorišču je bilo čuti peketanje konjskih kopit. Nekaj trenutkov pozneje je vstopil v dvorano Zelislavin brat Žitomisl.

"Pozdravljeni!" je zaklical. Stopil je h gospodarici, vojvodovi soprogi, pokleknil po frankovski šegi prednjo ter ji poljubil roko- kra je povzročilo, da mi je vojvoda, sedeč za mizo, jezno obrnil hrbet.«

Vir: Vašte, Ilka. *Mejaši*. Ljubljana: DZS, 1993, str. 62.

NALOGE OZ. VPRAŠANJA NA ODLOMEK

1. NALOGE S KRATKIMI ODGOVORI

- Kdo sta protagonistista v odlomku?
- Kakšni izrazi se v odlomku uporabljajo pri nazivanju vojvodove žene?
- Kdo je Žitomisl?

2. NALOGA S PROSTIM ODGOVOROM

- Kakšen je odnos med Karantanskim vojvodo in njegovo ženo?

3. RAZISKOVALNO VPRAŠANJE (NA AVTORJA)

- Ali avtorica pretirava ali pomanjkljivo navaja podatke?

4. AVTENTIČNA NALOGA

- Igra vlog.

REŠITVE NALOG:

1.

- Karantanski vojvoda in njegova soproga Zelislava.
- Ljuba žena, Dvorjanica Zelislava, devojka, mladenka Zelislava, gospodarica.
- Žitomisl je brat Zelislave.

2.

- V odlomku je razvidno, da ima vojvoda prevladujočo besedo tudi v svojem zakonu z Zelislavo. To se kaže v pogovoru o Frankih, kjer je ona predstavljena kot zelo mirna, potrpežljiva oseba, ki kaj dosti ne upa ugovarjati vojvodi, kar se vidi, ko se ga ne upa niti v oči pogledati, ko mu skuša izpodbiti njegovo prepričanje in se tako na koncu pogovora rajši celo izogne tej temi s tem, ko napove prihod brata Žitomisla. Vojvoda pa z odločnim glasom izkazuje neizpodbitno prepričanje o Frankih kot sovražnikih in Zelislavi ne da niti priložnosti, da bi lahko izrazila svoje mnenje, kar je razvidno v tem, ko takoj na začetku prekine njeno ugovarjanje in je tako ne pusti niti do besede. Karantanski vojvoda svojo sovražnost do Frankov utemeljuje na več načinov:

»Vse kar prihaja od Frankov mi je zoprno in najbolje mi je v platnu, ki mi ga spredejo in stkejo tvoje pridne roke. Dokler sem jaz karantanski vojvoda, ne bodo Franki vtikali svojih krempljev v moje stvari.«

»Le poglej, koliko zemlje so že spravili pod svojo oblast. Zdaj se tepo med seboj. Ali ko se zopet združijo, bo našim sosedom Bavarcem huda predla. In potem bomo mi na vrsti.«

...stopil je h gospodarici, vojvodovi soprogi, pokleknil po frankovski šegi prednjo ter ji poljubil roko, kar je povzročilo, da mu je vojvoda, sedeč za mizo, jezno obrnil hrbet.

3.

Ne, pretirava ravno ne, je pa odločna v tem, da navede čimveč podatkov, informacij, ki bi pomagali bralcu dobiti čimboljšo predstavo, npr. v tem odlomku, o tem, zakaj Karantanski vojvoda sovraži Franke.

4.

Z razredom izberemo igralce, ki bodo zaigrali vloge v tem odlomku.

2. LITERARNO DELO PO IZBORU SKUPINE

1. NASLOV: Alamut

2. OSNOVNI PODATKI O AVTORJU:

Vladimir Bartol je bil slovenski pisatelj, esejist, publicist in dramatik. Rodil se je 24. 2. 1903 v Trstu, kjer je začel šolanje, nadaljeval pa ga je v Ljubljani. Diplomiral je leta 1925 iz psihologije in filozofije, študij pa je nadaljeval na Sorbonni v Parizu. Umrl je 12. 9. 1967 v Ljubljani. Bartol je najbolj znan po svojem romanu Alamut, ki je izšel leta 1938.

3. VIR ZA IZBRANI ODLOMEK (PREPISAN ODLOMEK):

Bartol, Vladimir. *Alamut*. Ljubljana: Sanje, 2003.

4. ZGODOVINSKO OZADJE:

Roman govori o perzijski trdnjavi imenovani Alamut, kjer voditelj sekte izmailcev Hasan-ibn-as-Sabah zbira bojovnike za napad na Seldžuško cesarstvo, ki je zasedlo Iran. V trdnjavo se na željo družine poda tudi mladi ibn Tahir, ki je kasneje izbran v četo najpogumnejših vojakov, fedaijev. V zahtevnem urjenju jim je naročeno, naj za izpolnitev ukazov žrtvujejo vse, tudi lastno življenje. Četudi ga bodo izgubili, bodo po smrti takoj odšli v nebesa, kjer bodo lahko uživali v pijači, hrani, brezdelju in ob dekletih. V to vsi verjamejo, saj jih Hasan omami s kroglicami hašiša in jih, medtem ko so v nezavesti, da prenesti v vrtove deilemskih kraljev, ki so za trdnjavo. V njih je ustvaril podobo nebes, vključno z rajskimi deklicami, hurijami. Fedaiji verjamejo, da je Alah Hasanu podelil moč, da jih lahko za določen čas pošlje v nebesa. Med njimi in hurijami se spletejo ljubezenske vezi, kar Hasan kruto izkoristi. Da bi sultanovi (seldžuški) vojaki, ki so jih izmailci zajeli ob napadu, spoznali, kakšno moč ima Hasan, enemu od fedaijev ukaže, naj se vrže s stolpa. Misleč, da bo v raju spet videl svojo ljubezen in ostal večno z njo, fedai to stori z nasmeškom. Ibn Tahirja, najboljšega izmed fedaijev, Hasan pošlje umoriti Nizama al-Mulka, sultanovega vezirja, ki je Hasana v preteklosti izdal. To ibn Tahir tudi stori, vendar mu vezir pred smrtjo odkrije resnico o Hasanovem načrtu. Fedai se odloči, da bo Hasana ubil in se odpravi nazaj na Alamut. Hasan ga sprejme in mu razloži pravi pomen njegovega nauka - *nič ni resnično, vse je dovoljeno*. Nato ibn Tahirja pusti oditi in ta odpotuje po svetu. Drug fedai umori sultana in turška država razpade. Začne se boj za nasledstvo prestola. Hasan se zapre v stolp, kjer naj bi do smrti delal, zaprt za zunanji svet, oblast nad izmailci pa razdeli svojim zvestim dajem, pomembnim verskim in vojaškim poveljnikom.

5. PRIMERNOST ZA: srednjo šolo

IZBRANI ODLOMEK: (prepis odlomka, od 200 do 300 besed)

»Vsekakor. Vestno sem preučil vse vrste vladavin, ki jih pozna zgodovina. Skušal sem spoznati njihove prednosti in njihove napake. Noben vladar ni bil doslej še povsem neodvisen. Glavni oviri njegovemu razmahu sta bili vsekakor čas in prostor. Aleksander makedonski je s svojimi vojskami preletel pol sveta in si ga podvrigel. Toda ni še dosegel viška, ko ga je vzela smrt. Rimski vladarji so širili rod za rodom svojo oblast. Vsako ped zemlje so si morali osvojiti z mečem. Če jih ni zavrli prostor jim je čas prestrigel peruti. Mohamed in njegovi nasledniki so si izbrali boljši način. Pošiljali so misijonarje, da so zaslužnili duhove. S tem so zrahljali odpor in dežele so jim kakor

zrela jabolka padala v naročje. Toda kjer je bil duh močan, kakor na primer pri kristjanih, se je zlomil njihov naskok. Še boljši sistem izvaja cerkev v Rimu. Njeno nasledstvo ni odvisno od rodu in krvi, kakor je ta na primer pri moslemskih kalifih, marveč od višine duha. Samo najboljši um se lahko vzpne na vodilno mesto. Duh je tudi, ki spaja vernike v močan sestav. Tako se tudi je Cerkev premagala sužnost časa. Odvisna je pa še zmerom od prostora. Kamor ne seže njen vpliv, nima oblasti in mora s tem računati. Pogajati in pobotati se mora s svojimi nasprotniki in iskati močna zaveznikstva... Jaz sem si zamislil ustanovo, ki bo sama dovolj močna, da ne bo potrebovala nobenih zaveznikov. Doslej so se vladarji borili med seboj s svojimi vojskami. Z vojskami so si tudi osvajali nova ozemlja in si pokoravali premočne nasprotnike. Za ped zemlje so padli tisoči vojščakov. A vladarjem se je bilo redko treba bati za svojo glavo... Toda prav tem smo namenili mi svoje udarce. Zadeneš glavo, omahne trup. Vladar, ki se boji za lastno glavo je popustljiv. Zato bi pripadala največja moč tistemu, ki bi držal v strahu vse vladarje sveta. Toda strah, ki naj bo učinkovit, mora biti stvarno osnovan. Vladarji so dobro zaščiteni in zavarovani. Zares bi jih ogrožala samo taka bitja, ki ne le da se ne boje smrti, marveč si jo prav v takih okoliščinah žele. Vzgojiti taka bitja, temu velja naš nocojšnji preizkus. Iz njih hočem ustvariti svoja živa bodala, ki naj premagajo čas in prostor. Strah in trepet naj zanesejo, toda ne med množico, marveč med kronane in maziljene glave. Smrtna groza naj obliva slehernega mogotca, ki bi se nam zoperstavil...«

Vir: Bartol, Vladimir. *Alamut*. Ljubljana: Sanje, 2003, str. 294-295.

NALOGE OZ. VPRAŠANJA NA ODLOMEK

1. NALOGE S KRATKIMI ODGOVORI

- Naštej vse vrste vladavin omenjenih v odlomku.
- Katere lastnosti Hasan / Bartol vidi kot prednosti, katere kot slabosti vladavine?
- V čem je po Hasanovem mnenju njegov način vladanja boljši od vseh naštetih?

2. NALOGA S PROSTIM ODGOVOROM

- Napiši krajši esej z naslovom »Idealna država«
Navodila:
 - izberi eno od vladavin omenjenih v odlomku;
 - zavzemi stališče, da je to idealna ureditev države in to stališče zagovarjaj;
 - esej naj bo dolg najmanj eno stran A4 formata in največ dve strani A4 formata.

3. RAZISKOVALNO VPRAŠANJE (NA AVTORJA)

- Kaj je avtor po izobrazbi in kako se to kaže v njegovih delih? Kaj je to nihilizem? Kako je nihilizem povezan z Alamutom?

4. AVTENTIČNA NALOGA

- Besede, ki so zapisane v odlomku, je Bartol položil v usta Hasana Ibn Sabe. Predstavlja si da si novinar iz krščanske dežele, ki z njim opravi intervju. Zapiši ga.

REŠITVE NALOG:

1.

- Vladavina Aleksandra Makedonskega, vladavina Rimske države, Mohamedova vladavina, vladavina Rimske cerkve.

- **Vladavina Aleksandra Makedonskega:** Aleksander si je z dobro vojsko podredil pol sveta, a ker je bil edina oseba, ki je vse skupaj držala v vajetih je ob smrti država propadla.

Vladavina Rimske države: Oblast se pri njih sicer prenaša iz roda v rod, tudi prostor jim ni predstavljal prepreke. A ker je oblast pogojena z dednostjo, je tudi njihov sovražnik čas.

Mohamedova vladavina: Mohamed si je pridobil ljudi z duhovnega stališča in ne na silo, njegova prednost je h krati tudi njegova slabost.

Vladavina Rimske cerkve: Oblast ni odvisna od krvnega sorodstva, vendar je omejena s prostorom. Kamor njihova oblast ne sega, morajo klepati kompromise.

- Temelj njegove moči, oblasti je strah vladarjev in ne množice. Ker so vladarji navadno dobro varovani, so njegov skrito orožje vojaki, ki se smrti ne samo ne bojijo, ampak si je celo želijo.

2.

Morebitna rešitev naloge: Učenec si izbere Rimsko državo in v eseju napiše kaj so dobre strani rimske vladavine. Npr. Dobro organizirana vojska. Veliko število tehničnih izumov, skrbno organizirana uprava države, striktna in dosledna hierarhija družbe, sposobni politični voditelji, izobraženi funkcionarji, dobre trgovske povezave, varnost, ki jo je zagotavljala država znotraj njenih meja ...

3.

Šolo je obiskoval v Trstu, v Ljubljani in Parizu. Študiral je filozofijo in psihologijo. V njegovi literaturi velikokrat zasledimo psihološke in filozofske ideje, ki največkrat govorijo o volji do moči, resnici in prevari, manipulaciji z ljudmi in spoznanju s svetovljanskega, intelektualnega načela.

Nihilizem: nazor, ki zanikuje, odklanja splošno veljavne, priznane življenjske norme, vrednote.

Nihilistični odnos do življenja je glavna lastnost Hasana, ki ga jasno izrazi z besedami: »Nič ni resnično, vse je dovoljeno!«

4.

Morebitna rešitev naloge: Uvod bi vseboval krajši opis, kako je kristjan sploh prišel do Hasana in dobil priložnost, da napiše intervju. Vprašanja v smislu: »Kaj je bistvo vašega nauka, ki ga oznanjate? Kako posameznik pride v raj? Kdo je po izmailskem nauku mučenec? V čem je skrivnost uspeha vaše vojske? Kako ste izvedeli, da obstaja takšna utrdba kot je Alamut? Kako ste vedeli, da je obstoj takšne utrdbe resničen? Kako ste se ga polastili? Kako dojemate krščanski nauk? V zaključku mogoče nekaj o tem, ali bi bilo možno, da bi se takšen intervju zgodil. Kakšna bi bila usoda novinarja, katoliške vere, ki bi intervjuval muslimana? Ali bi preživel takšno nalogo ali bi ga doletela smrt? Ali bi ga Hasan mogoče prepričal in bi se novinar spreobrnil? ...

POROČILO O SKUPINSKEM DELU

Načrt razporeditve skupinskega dela oz. sodelovalnega učenja

ČLAN ŠT. 1: Nina Obranovič

OPIS NALOGE:

- Izbor prvega odlomka
- Vprašanja in odgovori na izbrani odlomek

ČLAN ŠT. 2: Janja Kavčič

OPIS NALOGE:

- Izbor drugega odlomka
- Digitalizacija drugega odlomka
- Vprašanja in odgovori na izbrani odlomek

ČLAN ŠT. 3: Simon Šantovec

OPIS NALOGE:

- Zgodovinsko ozadje prvega odlomka
- Digitalizacija prvega odlomka
- Osnovni podatki o avtorju prvega odlomka

ČLAN ŠT. 4: Žiga Habjan

OPIS NALOGE:

- Zgodovinsko ozadje drugega odlomka
- Osnovni podatki o avtorju drugega odlomka

ČLAN ŠT. 5: Anton Arko

OPIS NALOGE:

- Formiranje pps
- Oblikovanje prosojnice
- Ureditev in oddaja obrazca
- Poročilo dela v skupini

<u>DATUMI SKUPINSKEGA DELA</u>	<u>OPIS DELA</u>
30.10.2008	Delitev dela in posameznih nalog
3.11.2008	Pregled dela in diskusija
4.11.2008	Oddaja posameznih nalog in virtualno urejanje

ABECEDNI SEZNAM UPORABLJENE LITERATURE IN VIROV:

1. Bartol, Vladimir. *Alamut*. Ljubljana: Sanje, 2003.
2. Vašte, Ilka. *Mejaši*. Ljubljana: DZS, 1993.
3. http://sl.wikipedia.org/wiki/Ilka_Vašte (oktober 2008)
4. http://sl.wikipedia.org/wiki/Vladimir_Bartol (oktober 2008)

OBVEZNA SKUPINSKA NALOGA: UPORABA LITERARNIH DEL Z ZGODOVINSKO VSEBINO PRI POUKU ZGODOVINE

ČLANI SKUPINE:

1. Cerle Jan
2. Hreščak Saša
3. Komel Damjan
4. Pivk Marjetka

1. LITERARNO DELO

1. NASLOV:

Pod svobodnim soncem

2. OSNOVNI PODATKI O AVTORJU:

Avtor romana Pod Svobodnim soncem je Fran Saleški Finžgar. Rodil se je 9. februarja 1871 v Doslovčah. Bil je duhovnik, v slovenski književnosti znan predvsem po pripovedih o kmečkem in meščanskem življenju. Njegovo najbolj znano delo je prav roman Pod svobodnim soncem s podnaslovom Povest davnih dedov, nastalo v letih 1906 – 1907. Med vidnejša dela uvrščamo še: Strice, Deklo Ančko, Študent naj bo ter Makalonco. Bil je tudi urednik Mladike in član Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Umrl je 2. junija 1962 na Koleziji v Ljubljani, kjer je zdaj Finžgarjeva ulica.

3. VIR ZA IZBRANI ODLOMEK (PREPISAN ODLOMEK):

Finžgar, F. S., Pod svobodnim soncem. ZGP Mladinska knjiga, Ljubljana, 1965.

4. ZGODOVINSKO OZADJE:

Pod svobodnim soncem je zgodovinski roman, ki opisuje čas naselitve Slovanov na Balkanski polotok. Zgodba se dogaja v prvi polovici 6. st., tik pred velikimi slovanskimi osvojitvami na Balkanu in pred naselitvijo Slovanov v vzhodne Alpe. Glavni junak romana je Iztok, sin staroste Svaruna, ki se svojo vojsko bojuje proti Bizantincem pod Hilbudijevim vodstvom.

Slovani v tem času poseljujejo levi, severni breg Donave. Slovanske vpade preko Donave Bizantinci še uspešno zadržujejo. Bizantinsko obrambo meje ob spodnji Donavi vodi Hilbudij, ki celo vpada na levi breg reke. Ob nekem vpadu na slovansko ozemlje je leta 533 padel v zasedo in v boju izgubil življenje (Grafenauer, 1979, str. 98). Slovani so v naslednjih letih vse močnejše vpadali na ozemlje Bizantinske države.

Bizantinski zgodovinar Prokopij vidi razlog za velike slovanske vojne uspehe prav v smrti poveljnika Hilbudija. Bolj verjetno pa je, da je bilo za uspehe Slovanov, Avarov in Bolgarov ključno pomanjkanje vojske na Balkanskem polotoku (Grafenauer, 1979, str. 97). Bizantinska država je bila takrat zapletena v dvajsetletno vojno s Perzijo (540 – 562) za Sirijo, verjetno najbogatejšim delom cesarstva, istočasno pa se je zapletla v osemnajstletno vojno z Ostrogoti za Italijo (535 – 553).

Roman, poleg razkošnega življenja v Bizancu prikaže tudi idilično podobo življenja Slovanov kot pastirjev in poljedelcev, ki živijo v skromnosti, poštenosti in v sožitju z naravo.

Slovansko naseljevanje vzhodnih Alp se je začelo po odhodu Langobardov s tega ozemlja v Italijo leta 568. Slovanska poselitev je verjetno potekala iz dveh smeri, tako s severa, z območja zahodnoslovanske jezikovne skupine, kot z juga. Poselitev z juga je povezana s širjenjem območja Avarskega (Obrskega) nadzora (Štih, 1998). Obri so stepsko nomadsko ljudstvo, sestavljeno iz različnih etničnih drobcev (Grafenauer, 1979, str. 101). Po odhodu Langobardov v Italijo leta 568 so Obri obvladovali Panonsko nižino ter prek Donave in Save napadali bizantinsko državo.

Literatura:

Grafenauer, B., Prihod Slovanov. Zgodovina Slovencev. Cankarjeva založba, Ljubljana, 1979.

Štih, P., Pregled Slovenske srednjeveške zgodovine. Ljubljana, 1998.

5. PRIMERNOST ZA:

srednjo šolo.

IZBRANI ODLOMEK (200-300 besed) ALI PESEM

"V gradišču se je sprehajal po okopu Svarun, sivoglavi starosta Slovenov. Ljubinica mu je stkala iz belega lanu mehko haljo. Za okrog ledij mu je bila sešila gorkih jagnječevin, a stara pleča mu je ovila v najlepšo ovnovo kožo.

Ko se mu je oko potopilo v morje ognjev, so se zravnila široka, od let upognjena pleča. Dvignil je pest in zamahnil proti jugu.

»Hilbudij, Hilbudij – tat naše svobode! Ti moč Bizantincev, ti naša groza, oj tale ogenj te požre, tale ogenj opali tvoje orle – Hilbudij, hlapec črnih besov! Svarun, siv in star in upognjen, stisne svoja ledja z jermenom od bivola in najtežji meč obesi nanj – pa pojde na vojsko zoper tebe, da zasije Slovenom zopet svobodno sonce!«

Obe pesti je dvignil stavec, mišice na rokah so se vzalovile, oko je odsevalo kakor ognji iz doline.

Počasi pa so se pesti razklenile, odprte roke so se dvignile vse višje; ozrl se je s pepelastim obrazom proti vzhodu in s tresočim glasom vzdihnil:

»Svarog, usmili se nas! Perun, udari ga! Morana, prizanesi meni, prizanesi vojščakom! Groblje belih kosti mojih sinov leže od jastrebov raztrošene po deželi, koder hodi Hilbudij. Morana usmili se, dosti imaš žrtev!«

Svarunu se je utrnila solza in kanila na belo brado, prva solza za prvega sina – in še druga in tretja – in deveta – za devetega sina, katere so mu poklali meči Hilbudijevih vojščakov. Starosta se je stresel, koleno je klecnilo in v bridki žalosti je sedel na okope."

Vir: Finžgar, F. S., Pod svobodnim soncem. ZGP Mladinska knjiga, Ljubljana, 1965. 1. knjiga, str. 6.

NALOGE OZ. VPRAŠANJA NA ODLOMEK

1. NALOGE S KRATKIMI ODGOVORI (vsaj 3)

1. S kom so se bojevali Slovani ob vdoru na Balkanski polotok?

2. V odlomku besedila Svarun nagovori slovanske bogove. Katere?

3. V odlomku besedila so opisana oblačila Slovanov v tistem času. V kaj je bil oblečen Svarun?

2. NALOGA S PROSTIM ODGOVOROM

Zakaj so se Slovani v času, ki ga opisuje knjiga (6. stol.), bojevali s sosednjimi ljudstvi?

3. RAZISKOVALNO VPRAŠANJE (NA AVTORJA)

Zakaj se je Fran Saleški Finžgar odločil napisati »povest davnih dedov« Pod svobodnim soncem? Napiši kratek esej. Literaturo o Finžgarju poišči v šolski knjižnici. Pomagaš si lahko tudi s predgovori različnih izdaj romana.

4. AVTENTIČNA NALOGA

1. S pomočjo tematske karte Sredozemski svet okrog 600 (Zgodovinski atlas sveta, str. 42) določi območje Slovanske poselitve okrog leta 600. Upoštevaj plemensko zvezo z Avari (Obri). Primerjaj takratno poselitev s slovanskimi ljudstvi z današnjo poseljenostjo z južnoslovanskimi narodi. Naštej območja, ki so v času okoli leta 600 še pripadala Bizantinskemu cesarstvu in so jih v naslednjih desetletjih in stoletjih osvojili Slovani. Izdelaj tematsko karto v obliki plakata.

2. Fran Saleški Finžgar si je pri pisanju romana Pod svobodnim soncem pomagal z zgodovinskimi viri. Pomemben vir za opisano obdobje je bizantinski zgodovinar Prokopij. S priloženim tekstom (Prokopij) in odlomkom iz romana Pod svobodnim soncem opiši spopade med Slovani in Bizantinci v času, ki ga opisuje roman.

REŠITVE NALOG:

1. 1. Slovani so se ob vdoru na Balkanski polotok bojevali z Bizantinci.

1. 2. Svarun nagovori Svaroga, Peruna in Morano.

1. 3. Oblečen je bil v laneno togo, imel je površnik iz ovčje kože.

2. Bojevali so se za nova naselitvena območja, pa tudi za vojni plen. (Op.: možnost navezave na nizko donosno požigalno poljedelstvo, ki je zahtevalo obsežna območja, na plemensko zvezo z Avari in skupnimi napadi na Konstantinopol.)

3. Med motivi, ki so Finžgarja spodbudili h pisanju »povesti daljnih dedov« Pod svobodnim soncem je bilo tudi domoljubje. Roman mu je pomenil tudi spopad z agresivno nemško ideologijo v šoli in zgodovinopisju. Finžgar je nekoč dejal: » ...napisal sem jo (povest) zlasti za mladino, da bi v njej budil narodno zavest in zavračal neresnično trditev Slovanom sovražnih zgodovinarjev, češ da so bili naši pradedje Sloveni plaho pastirsko ljudstvo, vedno tepeno in sposobno le za sužnje.«

4. 1. Slovani so v obdobju Justinijanove vladavine poseljevali ozemlja severno od Donave, zdaj pa je z narodi slovanske jezikovne skupine poseljen zahodni del Balkanskega polotoka (Slovenija, Hrvaška, BiH, Črna gora) do Albanije, osrednji del polotoka (Srbija in Makedonija) ter jugovzhodni del (Bolgarija).

4. 2. Meja slovanske poselitve je bila očitno težko prehodna Donava. To reko so Slovani mnogokrat prečkali v roparskih vpadih na bizantinsko ozemlje. To jim je za kratek čas preprečil poveljnik Trakije Hilbudij, ki je utrdil obrambo ob Donavi ter vpadal na slovansko ozemlje, zastraševal tamkajšnja plemena in lovil sužnje.

2. LITERARNO DELO PO IZBORU SKUPINE

1. NASLOV:

Krst pri Savici

2. OSNOVNI PODATKI O AVTORJU:

France Prešeren se je rodil 3. decembra 1800 v Vrbi na Gorenjskem, umrl je 8. februarja 1849 v Kranju. Kljub želji staršev, da bi študiral za duhovnika, je na Dunaju doštudiral za pravnika. Leta 1828 so ga razglasili za doktorja prava, leta 1832 pa je opravil odvetniški izpit, samostojno odvetniško mesto pa mu je uspelo dobiti šele leta 1946. Isto leto so izšle njegove Poezije. Leta 1935 je v samozaložbi objavil zgodovinsko-epsko pesnitev Krst pri savici, ki jo je posvetil umrlemu prijatelju Matiji Čopu. Del njegove pesmi Zdravljica je postal državna himna Republike Slovenije.

3. VIR ZA IZBRANI ODLOMEK (PREPISAN ODLOMEK):

Prešeren, F.: Krst pri Savici. DZS, Ljubljana, 1959.

4. ZGODOVINSKO OZADJE:

Okoli leta 743 je bil karantanski knez Borut ogrožen od Avarov. Po pomoč se je obrnil na Bavarce. Bavarci so skupaj s Karantanci premagali Avare. Vendar je bila cena za bavarsko pomoč ta, da so Karantanci priznali bavarsko, s tem pa krščansko frankovsko nadoblast. Karantansko zvestobo so jamčili talci, med njimi Borutov sin Gorazd in nečak Hotimir, ki sta bila na otoku Auua vzgojena krščansko. Po Borutovi smrti leta 749 so Bavarci, na prošnjo Karantancev, poslali Gorazda domov, kjer so ga Karantanci ustoličili za svojega kneza, a je ta kmalu umrl. Sledil mu je Hotimir, ki so ga Karantanci, po smrti Gorazda, ustoličili za svojega kneza. Tako Gorazd kot Hotimir, ki sta bila krščanska vladarja, sta s seboj pripeljala prve salzburške duhovnike. Tako se je začelo obdobje intenzivnega krščanskega misijona med Karantanci.

Literatura:

Ilustrirana zgodovina Slovencev, Založba Mladinska knjiga, Ljubljana 1999.

5. PRIMERNOST ZA:

srednjo šolo.

IZBRANI ODLOMEK: (prepis odlomka, od 200 do 300 besed)

»Valjhun, sin Kajtimara, boj krvavi
že dolgo bije za krščansko vero,
z Avreljam Droh se več mu v bran ne stavi;

končano njino je in marsiktero

Življenje, kri po Krajni, Korotani
prelita napolnila bi jezéro.

Gnijó po polji v bojih pokončani
trum srčni vajvodi, in njih vojšaki,
sam Črtomir se z majhnim tropam brani.

Bojuje se narmlajši med junaki
za vero staršov, lepo bognjo Živo,
za črte, za bogove nad oblaki.

On z njimi, ki še trdjo vero krivo,
beži tje v Bohinj, v Bistrško dolino,
v trdnjavo zidano na skalo sivo.

Še dan današnji vidiš razvalino,
ki Ajdovski se gradec imenuje,
v nji gledaš Črtomirovo lastnino.

Devetkrat veči množca jih obsuje,
in zveste straže krog in krog postavi,
odvzame up jim vse pomoči tuje;

visoke odre tamkej si napravi,
zidovje podkopuje, vrata seka;
ne polasti se njih, ki so v trdnjavi.

Šest mescov moči tla krvava reka,
Slovenec že mori Slovenca, brata –
kako strašna slepota je človeka!

Ko niso meč, sekira in lopata
jih mogle, lakota nepremagljiva
preti odpreti grada trdne vrata.

Dalj Črtomir jim reve ne zakriva,
besede te tovaršam reče zbranim:
»Ne meč, pregnala nas bo sreča kriva.

Le malo vam jedila, bratje! hranim,
branili smo se dolgo brez podpore,
kdor hoče se podati mu ne branim;

kdor hoče vas dočakat temne zore,
neproste dni živet nočém enake,
ne branim mu al jutra čakati more.

S seboj povabim druge vas junake,
vas, katerih rama se vkloniti noče;
temna je noč, in stresa grom oblake;

sovražnik se podal bo v svoje kočē,
le majhen prostor je tje do goščave;
to noč nam jo doseči je mogoče.

Narvēč sveta otrokam sliši Slave,
tje bomo najdli pot, kjer nje sinovi
si prosti vóljo vero in postave.

Ak pa naklonijo nam smrt bogovi,
manj strašna noč je v črne zemlje krili,
ko so pod svetlim soncam sužni dnovi!«

Vir: Prešeren, F.: Krst pri Savici. DZS, Ljubljana, 1959, str. 11-12.

NALOGE OZ. VPRAŠANJA NA ODLOMEK

1. NALOGE S KRATKIMI ODGOVORI (vsaj 3)

Kako je ime glavnemu junaku Slovanov?

Za kaj se borijo?

V kateri trdnjavi se Slovani borijo do zadnjega?

2. NALOGA S PROSTIM ODGOVOROM

Kako Črtomirja in njegove vojščake obkoljujejo sovražniki?

3. RAZISKOVALNO VPRAŠANJE (NA AVTORJA)

Kateri dogodek v zgodovini je Prešeren vzel za podlago svojega dela?

4. AVTENTIČNA NALOGA

Pesem prepiši (spremeni) v zgodbo.

REŠITVE NALOG:

1. Črtomir; Za svojo vero; V Ajdovskem gradcu.

2. Okrog trdnjave postavijo straže, postavljajo odre, spodkopujejo zidove, sekajo vrata.

3. Pokristjanjevanje Slovanov.

4. Valjhun in Avrelj se borita med sabo. Valjhun hoče uveljaviti krščansko vero, Avrelj pa zastopa pogansko vero. Že mnogo vojaščakov je umrlo, tako da se za pogansko vero bori le še Črtomir s svojimi maloštevilnimi tovariši. Borci zbežijo v Ajdovski gradec v Bistriški

dolini, kjer jih zaradi neosvojljivosti trdnave sovražniki oblegajo šest mesecev. Kristjani spodkopujejo zidove, sekajo vrata, stražijo, a v trdnjavo ne uspejo priti. Navsezadnje pogane prizadane lakota. Zato Črtomir svojim vojščakom po pravici pove, da ni več hrane in da nobenemu ne brani, da se preda. Junake, ki se ne želijo predati, pa pozove, da ponoči, ko bo sovražnik spal, zbežijo do gozda in si skupaj poiščejo deželo, kjer bodo lahko prosto izbrali svojo vero. Če pa jih doleti smrt, pa je to še vedno boljše kot pa živeti v suženjstvu tuje vere.

POROČILO O SKUPINSKEM DELU

Načrt razporeditve skupinskega dela oz. sodelovalnega učenja

ČLAN ŠT. 1: Cerle Jan

OPIS NALOGE: Delo z izbranim odlomkom (Krst pri Savici) – podatki o avtorju, zgodovinsko ozadje.

ČLAN ŠT. 2: Hreščak Saša

OPIS NALOGE: Delo z določenim odlomkom (Pod Svobodnim Soncem) – podatki o avtorju, sestava nalog

ČLAN ŠT. 3: Komel Damjan

OPIS NALOGE: Delo z določenim odlomkom (Pod Svobodnim Soncem) – zgodovinsko ozadje, sestava nalog

ČLAN ŠT. 4: Pivk Marjetka

OPIS NALOGE: Delo z izbranim literarnim odlomkom (Krst pri Savici) – izbor nalog na odlomek.

DATUMI SKUPINSKEGA DELA	OPIS DELA
23. 10. 2008	Izbira odlomka, razdelitev nalog
30. 10. 2008	Pregled opravljenega dela, predlogi o popravkih, načrt za predstavitev naloge
04. 11. 2008	Zadnja priprava na predstavitev.

ABECEDNI SEZNAM UPORABLJENE LITERATURE IN VIROV:

- Finžgar, F. S., Pod svobodnim soncem. ZGP Mladinska knjiga, Ljubljana, 1965.
- Grafenauer, B., Prihod Slovanov. Zgodovina Slovencev. Cankarjeva založba, Ljubljana, 1979.
- Ilustrirana zgodovina Slovencev, Založba Mladinska knjiga, Ljubljana 1999
- Prešeren, F., Krst pri Savici. DZS, Ljubljana, 1959. Str. 11-12.
- Štih, P., Pregled Slovenske srednjeveške zgodovine. Ljubljana, 1998.
- [Zgodovinski atlas sveta.](#)

OBVEZNA SKUPINSKA NALOGA: UPORABA LITERARNIH DEL Z ZGODOVINSKO VSEBINO PRI POUKU ZGODOVINE

ČLANI SKUPINE:

1. Petra Iskra
2. Nejc Kovač
3. Jaka Racman
4. Angelika Ergaver

1. LITERARNO DELO

1. **NASLOV:** Ciril Kosmač: Gosenica

2. OSNOVNI PODATKI O AVTORJU

Ciril Kosmač (1910–1980)

- Pisatelj, publicist in scenarist. Rojen je bil v kmečki družini na Tolminskem, kjer je še mladoleten sodeloval v narodno-revolucionarni (antifašistični) organizaciji TIGR, zaradi česar je bil preganjan in med letoma 1929 in 1930 tudi zaprt. Svoje doživljanje zapora je podal tudi v črtici *Gosenica*.
- Leta 1931 je prebežal v Ljubljano, kjer je v *Zvonu* in *Sodobnosti* izidal svoje prve novele. Med letoma 1938 in 1944, ko se je pridružil partizanom v NOB, je živel in delal kot diplomat v Parizu, Marseillu in Londonu.
- Po koncu 2. svetovne vojne je bil urednik raznih časopisov in edicij, kasneje pa svobodni književnik. V svojih delih razkriva človekov intimni svet, posameznikovo usodo in njegovo določenost znotraj zgodovine. Njegovo najbolj znano delo je *Balada o trobenti in oblaku*. Čeprav je pisal predvsem črtice in novele, se je v slovensko kulturno zgodovino, med drugim, zapisal tudi kot avtor scenarija za prvi slovenski celovečerni film *Na svoji zemlji*.

3. VIR ZA IZBRANI ODLOMEK

Ciril Kosmač: *Gosenica*. Izbrana dela, 1. knjiga, Mladinska knjiga, 1977.

4. ZGODOVINSKO OZADJE

- *Gosenica* je avtobiografsko delo, skozenj pa se zrcali tudi usoda celotnega slovenskega prebivalstva pod italiansko oblastjo.
- Po 1. svetovni vojni je Italija, kot zmagovalka na strani Antante, kljub dejanskemu vojaškemu porazu, zahtevala izpolnitev določil Londonskega pakta, po katerem ji je bil podarjen znaten del slovenskega etničnega ozemlja.
- Kljub obljubam italijanske oblasti, da bodo Slovenci v Italiji svobodni, se je, zlasti po vzponu fašizma v zgodnjih 20. Letih, nacionalni pritisk nad slovenskim prebivalstvom intenzivno stopnjeval. Ukinjene so bile kulturne in politične svoboščine, prebivalstvo pa podvrženo nasilni italijanizaciji.

- Naravna posledica takšnega zatiranja je bila oblikovanje dobro organiziranega odpora proti nasilni fašistični oblasti.
- Oblikovanje narodno-revolucionarne (antifašistične) organizacije TIGR pomeni v širšem smislu le nadaljevanje narodno-zavednega gibanja, vendar z drugimi sredstvi. Člani odporniškega gibanja so bili preganjani in obravnavani kot kot politični zločinci.

5. PRIMERNOST ZA:

- a) osnovno šolo
- b) srednjo šolo

IZBRANI ODLOMEK

“Meseca aprila 1930 so me prepeljali iz koprške kaznilnice v rimsko ječo Regina Coeli. Tridnevna vožnja brez kruha, vode, spanja in cigaret me je precej oslabila. Za navrh pa so mi še roke omrtvile; prsti so mi otekli in pomodreli. Ko so me izpregli, to se pravi, ko mi je karabinjer snel lisice, se je izza zapestja pocedila gnojna kri.² /.../

Celica v rimski ječi je bila v primeri s celico v Kopru prava omara: tri metra dolga, dva metra široka, dva in pol visoka. Njena notranjščina ni bila zanimiva, kakor ni bila na prvi pogled zanimiva še nobena celica, čeprav sem jih obiskal že lepo vrsto.³/.../

Po drevesu pa je lezla velika predpotopna žival in požirala te ogromne liste. Takrat sem videl kako velika je vsaka drobna in neznatna borba. Vame se je zapičilo vprašanje: gosenica bo požrla vse liste in kaj potem. Kje je potem življenje, ko bo enega življenja kraj. Eno samo ne živi. Zdaj je čas. Treba se je odločiti: gosenica ali drevo. Obeh ne morem imeti, ker tu življenje žre življenje.⁴/.../ »Drzni ste, dečko,« je pribil in izpahnil brado po Mussolinijevem vzorcu. »Premladi pa tudi, da bi vlekli za nos stare ljudi. Gosenica? Ha! Vi sami ste gosenica, ki grize in izpodjeda državno drevo!« se je zadr.⁵”

Vir: Ciril Kosmač: *Gosenica*. Izbrana dela, 1. Knjiga, Mladinska knjiga, 1977, str. 39, 40, 45, 46.

NALOGE OZ. VPRAŠANJA NA ODLOMEK

1. NALOGE S KRATKIMI ODGOVORI

- 1.1. Ali lahko iz odlomka sklepaš za katero obdobje gre?
- 1.2. Kam je bil zapornik premeščen?
- 1.3. Kaj simbolizirata gosenica in drevo?

2. NALOGA S PROSTIM ODGOVOROM

V krajšem esejskem spisu opiši značilnosti italijanskega fašizma na slovenskem etničnem ozemlju.

3. RAZISKOVALNO VPRAŠANJE

Katero drugo pomembno delo je avtor še naredil?

² MK 1977, 39.

³ MK 1977, 40.

⁴ MK 1977, 45.

⁵ MK 1977, 46.

4. AVTENTIČNA NALOGA

Učence v razredu razpredimo v skupine. Vsaki skupini damo karto Evrope, na kateri morajo vrisati mejo, ki je bila določena z rapalsko pogodbo. Zraven morajo dopisati tudi katera slovenska mesta so bila znotraj novih meja in kdaj je bila pogodba sklenjena. Učenci si pomagajo z zgodovinskim učbenikom. Rešitve nato skupaj z učiteljem preverijo.

REŠITVE NALOG:

Naloga 1

- 1.1. Gre za obdobje med obema svetovnima vojnama.
- 1.2. Premeščen je bil v rimsko ječo Regina Coeli.
- 1.3. Posameznika in državo.

Naloga 2

Kot pravilen odgovor se pričakuje, da bo učenec naštel vsaj 3 elemente kot so:

- razpustitev slovenskih narodnih svetov in imenovanje kraljevih komisarjev po občinah;
- preprečevanje obnove slovenskih političnih gibanj, kulturnih in političnih prireditev, izobešanje slovenskih zastav ...
- razbijanje slovenskih organizacij, pretepanje njihovih članov in požiganje sedežev slovenskih organizacij (požig slovenskega Narodnega doma v Trstu 13.julija 1920);
- ukrepi s katerimi so rušili gospodarsko eksistenco ljudi;
- preganjanja, zapiranja in pobijanja Slovencev;
- premeščanje slovenskih učiteljev v notranjost Italije ali pa kar odpustitev, ter nameščanje italijanskih učiteljev na slovenske šole.

Naloga 3

Pričakuje se, da so učenci pozorno spremljali podatke o avtorju in naštejejo vsaj scenarij za film Na svoji zemlji ali delo Balada o trobenti in oblaku.

Naloga 4

Učence razdelimo v skupine. Vsaka skupina dobi nemo karto Evrope na katero vrišejo zahtevano mejo. Dopišejo še kdaj je bila pogodba sklenjena in katera mesta so bila znotraj meja, ki jih je določevala rapalska pogodba. Rešitve nato skupaj z učiteljem preverijo.

2. LITERARNO DELO PO IZBORU SKUPINE

1. **NASLOV:** Ivan Pregelj: Matkova Tina

2. **OSNOVNI PODATKI O AVTORJU**

Ivan Pregelj (1883–1960)

- Pisatelj, dramatik in pesnik, doma s Tolminskega. Po končani gimnaziji v Gorici je vztopil v semenišče, a ga je kmalu zapustil in vpisal študij slavistike in germanistike na Dunaju, kjer je 1909 promoviral.
- Med letoma 1909 in 1938 je služboval kot srednješolski profesor v Gorici, Pazinu, Idriji, Kranju in Ljubljani. V 20. letih je veljal za najpomembnejšega slovenskega pisatelja.
- V svojih delih je ves čas ostajal razpet med **vzgojnim**, katoliškim modelom ter **zgodovinskim**, sicer tudi prežetim s katoliškimi, vendar s polemičnimi pogledi. Tem za pisanje ni jemal iz sodobnega družbeno-političnega življenja, zanimala ga je samo zgodovina. Pri njegovem pisanju ne gre za rekonstrukcijo, pač pa za ekspresionistično parabolo. Za njegova dela je značilna tudi uporaba ustreznega narečja, s čimer oplemeniti čas in kraj dogajanja.
- V času 2. svetovne vojne in po njej je bil zaradi svoje katoliške motivike pogosto spregledan, njegova dela pa so ponovno stopila v veljavo šele v 60. letih, ko je prišlo do ideološke sprostitve.

3. **VIR ZA IZBRANI ODLOMEK**

Ivan Pregelj, *Matkova Tina*. Gyrus, Ljubljana 1999.

4. **ZGODOVINSKO OZADJE**

- *Matkova Tina* (prvotni naslov: *Matkove Tine prečudno romanje*) je ena izmed novel v romanu *Tolminci* (prvotni naslov: *Tlačani*). Tematizira se dogajanje po uspešno zatrtem tolminskem kmečkem punktu leta 1713. Kmetje, večinoma slovenskega rodu, so se uprli zatiranju, novim davkom ter tuji fevdalni oblasti na Goriškem. Oblasti so upor zadušile z vojsko in zajele voditelje, ki so jih, leto kasneje, javno usmrtili na izjemno krut način.
- V romanu kot celoti, pa tudi v sami noveli *Matkova Tina*, rdečo nit tvori poudarjena ideja trpljenja, odpovedi in žrtvovanja v korist skupnosti, kar zgodbo tudi posredno aktualizira, saj je zgodovinsko ozadje v času nastanka dela tudi precej burno. V 20. letih je fašistični pritisk postavil slovensko prebivalstvo na Tolminskem med drugorazredne državljane. Pod strogo cenzuro fašistične diktature so dvesto let oddaljene zgodbe o slovenskih kmetih, ki so se prav tukaj upirali zatiranju tedanjih, tujih oblasti, bile prav tako "revolucionarne", čeprav zakrite za ustreznimi, oddaljenimi, zgodovinskimi dogajanja.

5. **PRIMERNOST ZA:**

- a) osnovno šolo
- b) srednjo šolo

IZBRANI ODLOMEK:

“Zvečer pred tretjim petkom v aprilu leta sedemnajst sto štirinajstega, eno uro potem, ko je odzvonilo vernim dušam, so se oglasili kakor na dogovorjeno znamenje vsi zvonovi na Tolminskem. Prav tisto uro so se dvignili prečudni romarji na pot proti Gorici. Bili so župani,

ključarji in moške iz dvanajstiji. V Gorico jih je klicala gosposka, da bodo priča strašne sodbe, ki so jo gospoda sodili upornikom Janezu Gradniku, Kobalu, Laharnarju, Podgorniku in tovarišem.⁶/.../

»To mi reci, če je to božje! En sam človek s svojo zmešano glavo, pa spravi tavžent ljudi na vojsko in punt, tavžent ovca, in jih spravi v žalost in nesrečo in še sebe ob glavo in ob čast prismojeno dekle.«⁷/.../

»Še to naj naredi, seveda! Taka na pot, taka v sedmem mesecu... V Gorico, pa na tako ženitovanje, kjer bo rabelj za mesarja in birič za farja hudičevega...«⁸ /.../

Potem je našla Janezovo glavo, stopila je prav k drogu in zajecljala: »Saj me vidiš, saj gledaš!« Dvignila je roke in se hotela povzpeti po drogu navzgor. Černid, ki je stražil, jo je prijel trdo čez prsi, jo odmaknil in dejal v nerodni furlanščini: »Ciali la, che porca! Glej jo, svinjo!«⁹»

Vir: Ivan Pregelj: *Matkova Tina*. Gyrus, Ljubljana, 1999, str. 5, 9, 17.

NALOGE OZ. VPRAŠANJA NA ODLOMEK

1. NALOGE S KRATKIMI ODGOVORI

1.1. Kratko odgovori na vprašanje:

- Na kateri Pregljev roman se neposredno veže novela Matkova Tina?
- Kateri dogodek opisuje novela?
- Kaj je bil vzrok za dogodek leta 1714, ki ga pisatelj opisuje v noveli?
- Zakaj so se kmetje na Tolminskem l. 1713 uprli?

1.2. Dopolni:

Kmečki upor na _____ se je začel l. 1713. Voditelji upora so bili _____, _____, _____ in tovariši. Sodili so jim leta _____ v _____.

1.3. Poišči vsebinske napake.

Pisatelj, ilustrator in pesnik Ivan Pregelj je bil doma iz Čedad. Študiral je pravo na Dunaju. V 90. letih 20. stoletja je veljal za najpomembnejšega pisatelja. Teme za pisanje je jemal iz sodobnega družbeno-političnega življenja. Za njegova dela je značilna uporaba ustreznega okolja, s čimer oplemeniti kraj in čas dogajanja.

1.4 Poveži.

A »Obeh ne morem imeti, ker tu življenje žre življenje.«	1. Narodno-revolucionarna (antifašistična) organizacija
B »Ciali la, che porca!«	2. Ciril Kosmač
C TIGR	3. Matkova Tina
Č Tolminci	4. Ivan Pregelj
D Balada o trobenti in oblaku	5. Gosenica

⁶⁶ Gyrus 1999, 5.

⁷ Gyrus 1999, 9.

⁸⁸ Prav tam.

⁹ Gyrus 1999, 17.

2. NALOGA S PROSTIM ODGOVOROM

Kako bi povezal čas Tolminskega upora 1713 s časom in krajem, ko je Pregelj napisal novelo Matkova Tina? Kaj se je na Tolminskem dogajalo v času, ko je bila novela napisana?

3. RAZISKOVALNO VPRAŠANJE

Kaj nam avtor v noveli Matkova Tina sporoča?

4. AVTENTIČNA NALOGA

Preberi odlomek iz novele Cirila Kosmača Gosenica. V kakšne prispodobe sta pisatelja (Kosmač in Pregelj) v novelah »zavila« svoji sporočili?

REŠITVE NALOG:

Naloga 1

1.1.

- a) Na roman Tolminci.
- b) Novela opisuje javno usmrtitev voditeljev tolminskega kmečkega punta v Gorici 1714.
- c) Vzrok usmrtitvam je bil Tolminski kmečki upor 1713.
- č) Uprli so se zaradi zatiranja, novih davkov ter zaradi tuje fevdalne oblasti na Goriškem.

1.2.

Kmečki upor na **Tolminskem** se je začel l. 1713. Voditelji upora so bili **Janez Gradnik, Kobal, Laharnar, Podgornik** in tovariši. Sodili so jim leta **1714** v Gorici.

1.3.

Pisatelj, ilustrator/**dramatik** in pesnik Ivan Pregelj je bil doma iz Čedadada/**Tolmiskega**. Študiral je pravo/**slavistiko in germanistiko** na Dunaju. V 90./**20.** letih 20. stoletja je veljal za najpomembnejšega slovenskega pisatelja. Teme za pisanje je/**ni** jemal iz sodobnega družbeno-političnega življenja. Za njegova dela je značilna uporaba ustreznega okolja/**narečja**, s čimer oplemeniti kraj in čas dogajanja.

1.4

- A 5
- B 3
- C 1
- Č 4
- D 2

Naloga 2

a) V času tolminskega upora in času, ko je bila napisana novela, se je vršil pritisk na živelj, ki je bil večinoma slovenskega rodu. Tolminski upor je bil prvi, kjer so se kmetje uprli državnim oblastem za

razliko od prejšnjih, ki so bili namerjeni proti zemljiški gospodi. Proti nasilni fašistični oblasti je posredno, skozi zgodbo, pozival tudi Pregelj.

b) (Odgovor »b« naj vsebuje vsaj 3 spodaj zapisane elemente).

- Vršil se je fašistični pritisk, ki je slovensko prebivalstvo na Tolminskem postavil med drugorazredne državljane,
- ukinjene so bile kulturne in politične svoboščine,
- nasilna italijanizacija,
- oblikovanje organiziranega odpora proti nasilni fašistični oblasti (TIGR).

Naloga 3

Avtorjevo sporočilo: upor proti fašistični oblasti, ki je, tako kot oblast 1713, zatirala slovenskega človeka (osnovna interpretacija).

Naloga 4

- V prisposodbo gosenice, ki žre liste na drevesni vejici, dokler lista ne reši nevihta, ki odpihne gosenico.
- V prisposodbo tolminskega kmečkega upora 1713, ki se je sprožil zaradi zatiranja, novih davkov in tuje fevdalne oblasti na Goriškem.

POROČILO O SKUPINSKEM DELU

Načrt razporeditve skupinskega dela oz. sodelovalnega učenja

ČLAN ŠT. 1: **Petra Iskra**

OPIS NALOGE: izdelava nalog na temo drugega literarnega besedila, predlogi za izgled powerpointa in obrazca o skupinskem delu

ČLAN ŠT. 2: **Nejc Kovač**

OPIS NALOGE: izdelava nalog na temo prvega literarnega besedila in izdelava predstavitve Powerpoint

ČLAN ŠT. 3: **Jaka Racman**

OPIS NALOGE: Zgodovinsko ozadje obeh literarnih del in podatki o obeh avtorjih, predlogi za izgled powerpointa in predlogi za naloge

ČLAN ŠT. 4: **Angelika Ergaver**

OPIS NALOGE: izbor odlomkov iz obeh literarnih del, vodenje dnevnika in obrazec za skupinsko delo

DATUMI SKUPINSKEGA DELA	OPIS DELA
17.10.	JAKA ZJUTRAJ KONTAKTIRA ČLANE, PREDLAGA NAČIN DELA V PARIH IN PO NAČELU ŽELJA, VZPODBUDI ČLANE K POGOSTEMU KONTAKTIRANJU IN IZMENJEVANJU IDEJ PREKO ELEKTRONSKE POŠTE; ANGELIKA ZVEČER ODGOVORI NA POŠTO, POVE SVOJE ŽELJE IN PODA PREDLOG ZA 2. LITERARNO DELO.
18. 10.	VNAME SE ELEKTRONSKA RAZPRAVA O NAČINU DELA, MED DRUGIM JAKA PREDLAGA SESTANEK V PONEDELJEK 20.10. ; DOKONČNO JE DOLOČENO TUDI DRUGO LITERARNO BESEDILO, IN SICER IVAN PREGELJ: MATKOVA TINA
19.10.	DOGOVORJENI SMO ZA SESTANEK NASLEDNJI DAN, KJER BOMO DOKONČNO IZBRALI ODLOMKE IN SE DOGOVORILI O NALOGAH POSAMEZNIKA, PAROV, IN PODOBNEGA.
20.10.	SESTALI SMO SE OB 9.30.; IZBRALI ODLOMKE ZA PRVO BESEDILO – GOSENICO, DOLOČILI, KDO BO KAJ DELAL IN S KOM BO DELAL V PARU, KATERE TIPE NALOG NAJ BI UPORABILI, KAJ NAJ BI UPORABILI PRI PREDSTAVITVI, VSE BOLJ NA GROBO, VENDAR TAKO, DA BOSTA JAKA IN ANGELIKA BOLJ POSKRBELE ZA 1. DEL, PETRA IN NEJC PA BOLJ ZA 2. DEL V ZVEZI Z NALOGO. SOGLASILI SMO SE, DA BREZ IZBRANIH ODLOMKOV NADALJNJE DELO NI MOGOČE. OB 17.33. JE ANGELIKA KOLEGOM POSREDOVALA ODLOMKE KOSMAČEVEGA DELA GOSENICA. OB 18.14. POSREDOVANI TUDI ODLOMKI MATKOVE TINE.
21.10.	ANGELIKA JE PONOVRNO POSREDOVALA ODLOMKE OSTALIM ČLANOM SKUPINE ZARADI ŠLAMPARIJE S PRIPENJANJEM DATOTEKE.
22.10.	JAKA POŠLJE ANGELIKI V VPOGLED BIOGRAFIJE OBEH AVTORJEV IN ZGODOVINSKO OZADJE V ČASU NASTANKA OBEH DEL. ANGELIKA GA PROSI, DA DEFINIRA, KAJ JE CITIRANO IN KAJ PARAFRAZIRANO, DA BI LAŽJE LEKTORIRALA NASTALI TEKST.
23.10.	JAKA JE POTRDIL, DA JE VSE NASTALO BESEDILO PRODUKT NJEGOVEGA PRAFRAZIRANJA. BESEDILO SE LEKTORIRA IN SE RAZPOŠLJE ČLANOM EKIPE
26.10.	DOGOVORIMO SE ZA PONOVRNI SESTANEK, DA PREGLEDAMO NAREJENO
27.10.	PETRA JE PREDSTAVILA SVOJE NALOGE NA TEMO NOVELE MATKOVA TINA IN AVTORJA NOVELE
31.10.	JAKA PODA SVOJE PREDLOGE O TEM, KAKO NAJ BI IZGLEDALA POWERPOINT PREDSTAVITEV
1.11.	PETRA POŠLJE PO EL.POŠTI DOVRŠENE NALOGE Z REŠITVAMI NA TEMO MATKOVE TINE
2.11.	NEJC POŠLJE PO EL. POŠTI DOVRŠENE NALOGE Z REŠITVAMI NA TEMO GOSENICE
3.11.	NEJC POŠLJE 4 PRIMERE POWERPOINT PREDSTAVITVE OSTALIM SODELAVCEM, PROSI ZA POMOČ PRI DOPOLNITVI MANJKAJOČIH ELEMENTOV.
4.11.	DOGOVARJANJE PREKO ELEKTRONSKE POŠTE O PREDSTAVITVI, POWRPOINTU IN KONČNEM IZGLEDU POROČILA
5.11.	DOGOVARJANJE ZA SESTANEK, DOKONČNI PREGLED NAREJENEGA IN VAJO GOVORNEGA NASTOPA – PREDSTAVITVE.

ABECEDNI SEZNAM UPORABLJENE LITERATURE IN VIROV:

Ciril Kosmač: *Gosenica*. Izbrana dela, 1. Knjiga, Mladinska knjiga, 1977.
Ivan Pregelj: *Matkova Tina*. Gyrus, Ljubljana, 1999.

OBVEZNA SKUPINSKA NALOGA: UPORABA LITERARNIH DEL Z ZGODOVINSKO VSEBINO PRI POUKU ZGODOVINE

ČLANI SKUPINE:

1. Erjavec Katja
2. Jager Martina
3. Kozič Alenka
4. Ribolica Sanja
5. Škafar Janez

I. NASLOV:

Jurij Kozjak, slovenski janičar (Povest iz 15. Stoletja domače zgodovine)

2. OSNOVNI PODATKI O AVTORJU:

Josip Jurčič (1844-1881)

Rodil se je v Muljavi pri Krki, v družini bajtarja in samostanskega kočjaža. Kot otrok je rad poslušal dedka, ki mu je pripovedoval ljudske pripovedke. Že med šolanjem na ljubljanski gimnaziji je strastno prebiral Walterja Scotta in v *Glasniku* objavljajal svoja prva besedila. Študij slavistike in klasične filologije na Dunaju je po treh semestrih zapustil. Delal je pri številnih časopisih; Slovenski Narod v Mariboru, Zvon na Dunaju. Skupaj s Franom Levstikom je imel vodilno vlogo v takratnem slovenskem političnem in kulturnem življenju. Umrl je pri sedemintridesetih letih za tuberkulozo.

Že v mladostnem obdobju ustvari za slovensko pripovedništvo pomembna dela. Po Spominih na deda (1836) in črtici Jesenska noč med slovenskimi polharji (1864) je objavil prvo pravo zgodovinsko povest Jurij Kozjak in eno najboljših del med njegovimi stvaritvami, povest Domen (1864). Na romantičnih motivih ter po napotkih iz Levstikovega slovstvenega programa, Popotovanje od Litije do Čateža (1858) napiše enega izmed prvih slovenskih romanov Deseti brat (1866). V njegovi najboljši pripovedi, Sosedov sin (1886) pa se že približa realizmu. Delo Rokovnjači je zaradi prezgodnje smrti dokončal Janko Kersnik.

3. VIR ZA IZBRANI ODLOMEK:

J. Jurčič, Jurij Kozjak, Jugoslovanska knjigarna, Ljubljana 1922.

4. ZGODOVINSKO OZADJE:

Prvi vpadi manjših turških skupin so se začeli leta 1408 kot roparski pohodi. Zaradi nasilnosti so v ljudeh Turki zbudili strah in grozo. "Turek" je bil za večino slovenskega prebivalstva podoba smrti in strahu. Cilj: nagrabiti čimveč plena in ujetnikov. Od ujetnikov so pobili predvsem starejše ljudi, otroke in bolnike, druge pa odpeljali. Tako so nastali *janičarji* (tur. jeni čer = nova četa) - elitna vojska turškega sultana, ki so jo prvotno vzgajali iz vojnih ujetnikov, pozneje iz najsposobnejših otrok, odvzetim nemuslimanskim podložnikom. Po dolgotrajnem urjenju so jih pomuslimanili, nakar so služili kot vojaki v pehoti.

Med leti 1415 in 1469 ni znanih vpadov. Prebivalci so vmesni čas izkoristili za priprave na obrambo: utrjevali so obzidja. V 2. fazi vpadov (1469-1483) Turki želeli deželo čimbolj izčrpati, da bi jo lahko osvojili. To čas najhujših pustošenj. Trgi dobili pravico do gradnje obzidja. V obrambi sodelovali tudi kmetje v *črni vojski* (vpoklic glasil na 20., 10. ali 5. moža). Ker obramba ni bila učinkovita so se uveljavili *tabori* (utrjena zidana ali naravna kmečka pribežališča). Učinkovito obrambo zagotovili z dobro urejenim obveščanjem (*grmade*, topovski streli in zvonenje).

5. PRIMERNOST ZA:

osnovno šolo

IZBRANI ODLOMEK

"Turki so se bili ko divji. Ne samo lakomnost po blagu in želja, da bi si pridobili ujetnikov: tudi turška vera sama je priganjala Turka, da je divjal zoper kristjane, kajti veroval je, da mu je dolžnost bojevati se z vsakim, ki ni Mohamedamec. Sicer je mislil, da sam svoje smrti pospešiti ne more, da le tačas pride, kedar mu jo Alah (Bog) pošlje, in da bo veliko večje zasluge imel na drugem svetu, ako umrje v boju s sovražniki svoje vere.

Zlasti velik, mlad janičar je tolkel kakor groza. Kamor je on prišel s svojimi pajdaši, razmahnile so se strahoma goste vrste za zidom. Mnogi, ki so se mu postavili, padli so zaliti s krvjo znak in nikdar več se niso pobrali. Bil je za glavo večji od svojih pajdašev, strašen, pa lepega obraza.

To je bil Juriij Kozjak, slovenski janičar. Revež ni vedel, da divja zoper lastno domovino, zoper lastne brate. Kdo bi bil mogel to povedati mu? Kdo bi ga bil podučil, da je tod hojeval tisti kateri ga je prvi ljubil, da je zmota, za kar se bojuje? Res, ko bi bil janičar za to vedel, ne bi bil se bojeval zoper svoje sorodnike, obrnil bi bil meč proti svojim krvolokim pajdašem, saj srca je bil dobrega."

Vir: Jurčič J., Juriij Kozjak, Jugoslovanska knjigarna, Ljubljana 1922, str. 141-142.

NALOGE OZ. VPRAŠANJA NA ODLOMEK

I. NALOGE S KRATKIMI ODGOVORI

Kakšne vere so bili Turki?

Kaj jih je gnalo v boj?

Kdo je bil Jurij Kozjak?

Zoper koga se je boril Jurij Kozjak?

2. NALOGA S PROSTIM ODGOVOROM

Jurij Kozjak je bil poveljnik čete janičarjev v turški vojski. Na podlagi odlomka in učbenika na kratko opiši, kdo so bili janičarji, kako so prišli v turško vojsko in kako so Turki vzgajali te posebne čete.

3. RAZISKOVALNO VPRAŠANJE (NA AVTORJA)

Kje je Jurčič dobil ideje za svoja prva literarna dela?

4. AVTENTIČNA NALOGA

Predstavljaljaj si, da si slovenski kmet v času turških vpadov. Opiši dan, ko si sebe in svojo družino branil pred Turki.

REŠITVE NALOG:

1.

Islamske / Mohamedanske.

Želja po plenu in ozemlju, vera.

Janičar / slovenski janičar.

Kristjane, svojo družino, svojo lastno deželo.

2.

Janičarji so bili posebni oddelki turške vojske.

Novačili so mlade fante, ki so jih nagrajali v spopadih na tujem.

Janičarji so bili deležni posebne vzgoje - stroga disciplina, nepopustljivost v boju ..

3.

V pripovedih svojega dedka.

4.

Zjutraj sem vstal in šel ven, da bi pomolzel kravo pa sem že na pragu zaslutil, da nekaj ni v redu, saj so bile živali nemirne. Ozrl sem se gori proti naši cerkvi, ki stoji na hribu obdana z mogočnim obzidjem, ki smo ga ravno dober mesec nazaj utrdili, in videl neko plapolajočo svetlobo. Od jutranje zaspanosti in zaradi megle nisem precej dojel, da gre za ogenj. Ko pa je moja žena začela kričati, sem kaj kmalu pograbil svoje vile in ...

2. LITERARNO DELO PO IZBORU SKUPINE

1. NASLOV:

Od železne ceste

2. OSNOVNI PODATKI O AVTORJU:

France Prešeren danes velja za največjega slovenskega pesnika. Del njegove pesmi Zdravljica, napisane leta 1844, je besedilo državne himne Republike Slovenije. Prešeren se je rodil v kmečki družini 3. decembra 1800 v Vrbi na Gorenjskem. Po diplomi na dunajski pravni fakulteti se je vrnil v Ljubljano, kjer je deloval kot odvetnik. Tu je nastala večina njegovih pesmi, pri pisanju katerih ga je za časa svojega kratkega življenja pomembno usmerjal prijatelj Matija Čop. Prešeren je tako postal prvi Slovenec, ki se je po kakovosti svojega pisanja lahko kosal s sodobniki po Evropi, kjer je tedaj vladala romantična usmeritev. Življenjska pot pesnika, nesrečno zaljubljenega v bogato Primičevo Julijo, kateri je posvetil Sonetni venec (1834) in druge ljubezenske pesmi, je bila poleg te polna raznovrstnih preizkušenj. Drug za drugim so mu umirali prijatelji, kot pesnik pa za življenja ni užival priznanja, ki bi si ga zaslužil. V zadnjih letih je vedno bolj zapadel malodušju, pijači in boleznim, ki je slednjič povzročila njegovo prezgodnjo smrt 8. februarja 1849 v Kranju, kjer je bil pokopan.

Prepisano in dopolnjeno po: http://sl.wikipedia.org/wiki/France_Pre%C5%A1eren.

3. VIR ZA IZBRANI ODLOMEK:

France Prešeren, *Poezije doktorja Franceta Prešerna*, Ljubljana: Prešernova družba, 2000, 12. prenovljena izd.

4. ZGODOVINSKO OZADJE:

V Habsburški monarhiji je po Napoleonovem padcu in po prenehanju celinske zapore prišlo v tridesetih letih 19. stoletja do gospodarskega vzpona, na katerega je pomembno vplivala industrijska revolucija, ki se je širila iz Anglije. Zaznamovali so jo parni stroji in železniške proge. V tekstilstvu začneta bombaž in volna izpodrivati lan, vse več pa je tudi strojnega tkanja in predenja, kar pri nas prizadene domačo obrt. Na razvoj na slovenskem ozemlju je pomembno vplival Trst, ki je bil pomembno pristanišče in finančno središče, saj je v njem živelo veliko veletrgovcev in razvijalo se je tudi zavarovalništvo. Iz tržaškega kapitala je zrasla tudi predilnica v Ajdovščini, dve čistilnici sladkorja v Ljubljani.

Južna železnica spada med najpomembnejše dosežke Habsburške monarhije v 19. stoletju. To je bila dvotirna železniška proga Dunaj-Maribor-Celje-Ljubljana-Sežana-

Trst. Bila je državna železnica, njen namen pa je bil povezati Dunaj in Trst. Proga, ki je potekala čez slovensko ozemlje, je bila zgrajena v treh fazah. 1846 je bila zgrajena od Gradca do Celja in takrat se je prvič peljal vlak po slovenskem ozemlju. 1849 je bila proga zgrajena do Ljubljane in 1857 do Trsta. Na progo južne železnice so se kasneje pripele še druge proge.

Z gradnjo železnice je postalo slovensko ozemlje zanimivo za turiste in kapitaliste. Razvijalo se je fužinarstvo, ki je le redko preraslo v železarstvo in zaradi pomanjkanja rude ter velike konkurence je prišlo do zapiranja obratov. Rudnik živega srebra v Idriji je bil najpomembnejši rudnik na Slovenskem. Južna železnica je vplivala tudi na razvoj premogovništva. Potrebe po premogu so naraščale v železarstvu in tekstilni industriji. Okoli premogovnikov so nastajale opekarne.

Vendar pa na slovenskem območju podjetniki po večini niso vlagali v širitev proizvodnje, ampak v nakup nepremičnin, kar pa ni pospeševalo razvoja.

5. PRIMERNOST ZA:

srednjo šolo

IZBRANI ODLOMEK:

Od železne ceste

»Bliža se železna cesta,
nje se, ljub'ca veselim;
iz Ljubljane v druga mesta
kakor ptiček poletim.«

»Ak' je blizu tista cesta,
moraš vzeti me, ljubček moj,
da pogledat tuja mesta
bom peljala se s teboj.«

»Sam se po železni cesti
vozil bom od nas do nas;
drugo ljub'co v vsakem mesti
imel bom za kratek čas.«

»Ceste tebi ne zapiram,
ne na Dunaj, v Gradec, v Trst;
ti pa mene pusti z miram,
pet 'mam boljših na vsak prst.«

»Ve Kranjice ste košate,
so prijazne Štajerke;
Trst dekleta 'ma bogate,
Dunaj zal' oblečene.«

»Smo poštene me Kranjice,
vsak sleparček ni za nas;
me pa hoč' mo bit' ženice,
ljub' ce ne za kratek čas.«

»Ve si pa žel' te možičke,
ki ne stop' jo 'z ojnice,
zmerom vprežene osličke,
dolgočasne revčke.«

»Tebe sla pa h krotkim ticam
vleče, buzakljunski kos!
Veter dal boš dvajseticam,
pricapljal nazaj boš bos.«

»Jaz popeljem se tje v Brno,
snubit Jud' nje krščene;
bom priženil z ženo črno
pézenov na mernike.«

»Jaz pa iz domačih starcev
si možá zvolila bom;
ímel bo ko peska d' narcev,
mene var' val bo in dom.«

»Žene jaz ne bom zapiral,
bal ne bom se zánjo nič;
nje obresti bom pobiral,
živel brez skrbi ko ptič.«

»Jaz pa hlače bom nosila,
gospodar bom čez mošnjó;
bom vabila na kosila,
kogar meni bo ljubó.«

»Várji! Celi dan bo godel,
vso noč kašljaj stari mož;

bo te še od hiše spodil,
ak' mu stregla prav ne boš.«

»Jud'nja je ko satan zvita,
kadar boš z njo zavozlan,
privoščila skoporita
komaj ti bo sok neslan.«

»Torej bodi meni zvesta,
saj te ljubim le samó,
kje je še železna cesta,
koj mi v zakon daj rokó.«

»Tebi jaz ne bom nezvesta,
ljubček, ti si ptiček zrel;
ko železna pride cesta,
várji, da ne boš mi ušel.«

»Po nji peljal te ženico
bom na Dunaj, v Gradec, v Trst,
zvesto kazat jim Kranjico,
ak' ne bo napoti - krst.«

»Ak' kaj tac'ga se napravi,
boš počakal, ljubček moj!
Vselej mož najmanj zapravi,
ak' ženico 'ma s seboj.«

Vir: France Prešeren, *Poezije doktorja Franceta Prešerna*, Ljubljana: Prešernova družba, 2000, str. 64-66.

NALOGE OZ. VPRAŠANJA NA ODLOMEK

I. NALOGE S KRATKIMI ODGOVORI

Kateri kraji ob Južni železnici se omenjajo v pesmi?

Zakaj se junaka veselita železnice?

S katerimi besedami avtor opiše hitrost novega prevoznega sredstva?

Iz besedila izpiši, kako sta si junaka predstavljala prebivalce drugih dežel.

2. NALOGA S PROSTIM ODGOVOROM

Vnekaj stavkih opiši pozitivne in negativne posledice, ki jih je povzročila južna železnica za slovenske dežele.

3. RAZISKOVALNO VPRAŠANJE (NA AVTORJA)

Ali je Prešeren dočakal prvi vlak, ki je pripeljal v Ljubljano?

4. AVTENTIČNA NALOGA

Igra vlog:

Potrebujemo tri prostovoljce. Na voljo imajo 5 minut časa, da pripravijo pogovor med študentom, meščanom in kmetom, ki čakajo na prvi vlak za Trst.

REŠITVE NALOG:

1.

Dunaj, Gradec, Trst.

Potovanja v tuja mesta, občutek svobode ("...iz Ljubljane v druga mesta kakor ptiček poletim ...").

Judinja - skopa, kot satan zvita, Kranjica - poštena, Štajerka - prijazna, Dunajčanka - zal oblečena ..

2.

Pozitivne posledice: prodor novega in cenejšega blaga, mobilnost prebivalstva, večja povezanost med mesti, hitrejši pretok informacij, nova delovna mesta ...

Negativne posledice: propad furmanstva, propad starih obrti, izseljevanje s podeželja ..

3.

Ne, Prešeren je umrl 8. 2. 1849, prvi vlak pa je v Ljubljano pripeljal 18. 8. istega leta.

4.

Trije dijaki se javijo ter dogovorijo, kdo bo odigral kakšno vlogo. Na atraktiven način predstavijo stališča vsakega.

POROČILO O SKUPINSKEM DELU

I: Erjavec Katja

Katja je opisala zgodovinsko ozadje za pesem *Od železne ceste*, predlagala izbrano pesem kot izbirno lit. delo, predstavila pesem *Od železne ceste*.

2: Jager Martina

Martina je napisala zgodovinsko ozadje za lit. delo Jurij Kozjak, pretipkala odlomek, naredila PP predstavitev, predstavila lit. delo Jurij Kozjak.

3: Kozič Alenka

Alenka je opisala avtorja Josipa Jurčiča, predlagala izbrani odlomek iz Jurija Kozjaka, predstavila potek skupinskega dela.

4: Ribolica Sanja

Pretipkala pesem Od železne ceste, predstavila naloge za Jurija Kozjaka.

5: Škafar Janez

Janez je napisal življenjepis Franceta Prešerna, naredil prosojnico, Predstavil naloge pri pesmi Od železne ceste.

Vsi skupaj pa smo doma naredili naloge in vprašanja povezana z odlomki ter nato skupaj izbrali najboljše predloge.

DATUMI SKUPINSKEGA DELA	OPIS DELA
23.10. 2008	Prvi skupni sestanek in okvirna razdelitev nalog.
16.10. - 6.11.	Dogovarjanje preko elektronske pošte, pošiljanje izdelkov.
3.11.	Izbira najboljših predlogov nalog in načrtovanje predstavitev.
6.11.2008	Skupinska predstavitev.

ABECEDNI SEZNAM UPORABLJENE LITERATURE IN VIROV:

Stane Berzelak, *ZGODOVINA 1 za tehniške in druge strokovne šole*, Modrijan, Ljubljana 1997.

Stane Granda, Franc Rozman, *Zgodovina 3*, Učbenik za 3. letnik gimnazije, Ljubljana 1999.

Josip Jurčič, *Jurij Kozjak, slovenski janičar.*, Jugoslovanska knjigarna, Ljubljana 1922.

France Prešeren, *Poezije doktorja Franceta Prešerna*, Prešernova družba, Ljubljana 2000.

Ilustrirana zgodovina Slovencev, Ljubljana 2003.

<http://www.dijaski.net/?stran=zgo&sub=snov> (oktober 2008).

http://sl.wikipedia.org/wiki/France_Pre%C5%A1eren (oktober 2008).

Avtorji prispevkov:

Arko Anton
Čelešnik Nika
Cerar Ana
Cerle Jan
Černe Mina
Čok Franja
Cvetič Natalija
Ergaver Angelika
Erjavec Katja
Flis Cvetka
Habjan Žiga
Hreščak Saša
Hrvatini Mojca
Iskra Petra
Jager Martina
Jelenko Jernej
Jelič Nina
Jenič Katja
Kavčič Janja
Komel Damjan
Kovač Nejc
Kozič Alenka
Lavrič Darja
Logar Anja
Obranovič Nina
Omahen Rok
Pivk Marjetka
Racman Jaka
Ribolica Sanja
Samsa Miha
Šantavec Simon
Škafar Janez
Štefančič Tjaša
Šturm Ana
Svetlin Anja
Tomazin Aljoša
Toplak Katja
Vovk Živa

**Naslov: Prispevki k didaktiki zgodovine,
Letnik VII, št. 1**

Urednica: Danijela Trškan

Oblikovalka: Danijela Trškan

Copyright © Oddelek za zgodovino (za potrebe
predmeta Didaktika zgodovine)

Ljubljana

2009

*Prispevki k didaktiki
zgodovine*

Študentje
4. letnika
zgodovine
pedagoške smeri

2008/09

ISSN: 1581-8713